

Jašíkove Kysuce 2025

JR

26.11.-28.11.2025

57. ročník
celoslovenskej literárnej
súťaže mladých prozaikov

ASOS ASOCIÁCIA
SPISOVATEĽOV
SLOVENSKA

Jašíkove Kysuce 2025

Zborník vybraných súťažných prác
účastníkov 57. ročníka celoslovenskej literárnej
súťaže mladých prozaikov

Kysucká knižnica v Čadci v zriaďovateľskej pôsobnosti
Žilinského samosprávneho kraja
2025

Podujatie z verejných zdrojov podporil a jeho
hlavným partnerom je Fond na podporu umenia.
Podujatie finančne podporil Žilinský samosprávny kraj.

OD SRDCA K PERU

Hneď na úvod úvodu tohto zborníka poviem, že si veľmi vážim odvahu súťažiacich. Literárna súťaž nie je, a zo svojej podstaty ani nemôže byť, športovým zápolením. No adepti literárneho remesla, a ešte lepšie literárneho umenia musia takisto preukázať obdivuhodnú zručnosť, šikovnosť, teda plody svojho talentu, aby uspeli. Nie každý môže vyhrať nad druhým, každý však môže vyhrať nad sebou. Vyhráva už tým, že sa odhodlá, toto svoje odhodlanie pretaví do slov, a podporí ho odvahou potrebnou na to, aby s vlastným dielom, s holou kožou a zbavený tejto kože, obnažený až na srdce, predstúpil pred ostatných.

Nie, literárna súťaž nie je športovým zápolením. Je možné povedať podľa objektívnych estetických kritérií, podľa formálnej i obsahovej zložky textu, podľa pevnosti osnovej dejovej pavučiny, nápaditosti jeho vnútornej povahy, celkovej štruktúry a koncepcie, ktoré dielo je originálnejšie než druhé, ktoré precíznejšie pracuje s jazykom, ktoré má napríklad zaujímavejšie a svedomitejšie vykreslené charaktery postáv či prepracovanosť zápletky. Určite sú diela, ktoré svojou vyváženosťou, celostnou vysokou úrovňou alebo i ohromujúcou výraznosťou či neprvoplánovou odlišnosťou zaujmú už na prvý pohľad a zanechajú silnejší dojem a majú väčší emočný účinok než iné. Ale ako pri viacerých dobrých, naozaj vydarených prózach rozsúdiť, ktorá čnie o ten povestný chlpek vyššie než druhá? Tu ťažko merať čas na stotiny sekundy, tu je sotva možné povedať, kto doskočil o milimeter ďalej. Veru nie, opakujem, že umenie nie je šport. Musím však zdôrazniť, že si okrem nadania u svojho proponenta vyžaduje rovnakou mierou aj tréning, a ten nemožno zanedbávať. Dobrým prozaikom sa nie je možné stať zo dňa na deň. Je potrebné cvičiť. To znamená veľa čítať. Veľa dobrej beletrie, podotýkam. Je potrebné aj veľa písať. Mám na mysli najmä usmernené písanie, čiže také, ktoré sa stretáva s poučeným čitateľom, ktoré je následne ohodnotené, skrátka také, ku ktorému sa pripája odborná spätná väzba. Literárne súťaže sú skvelým prostriedkom k tomu, aby začínajúci autor získal skúsenosti, aby rozvíjal svoje schopnosti, posúval hranice svojich možností, a aby, prípadne, vkročil neskôr na cestu, počas ktorej sa z pisateľa stáva spisovateľ. Och, veď on sa vlastne po tej ceste už uberaá...

A tak je to správne! Ste sa z každého píšuceho nestane naslovovzatý literát. Dôležité je však niečo iné, potreba podeliť sa so svojimi žiaľmi, radosťami, s tými najkrajšími i najtajnejšími snami s druhou bytosťou. Odovzdať sa celý. A to si žiada veľkú odvahu, ale trúfam si povedať, že i lásku a poznanie. Ako každá tvorivá činnosť, i potreba písať vyviera aspoň sčasti z nutnosti sebarealizácie. Samozrejme, mnohé takéto aktivity sa začínajú jednoduchým prianím zdieľať s ostatnými svoje zážitky a pocity. Často potom pokračujú, ak sú úspešné, napĺňaním vlastných ambícií, túžbou vyniknúť, túžbou niečo po sebe zanechať v zmysle „aby tu po mne niečo ostalo“. Je to, pochopiteľne, prirodzená súčasť mechanizmu ľudskej psychiky. Bola by však chyba ostať iba pri nej, neposunúť sa za ňu, neprekročiť tieň vlastného ega. Vari neponúka vtedy autor druhému človeku svoje srdce na dlani? Je to dar čitateľovi. Čitateľ sa taktiež odmieňa darom natiahnutej prázdnej dlane, ktorá sa hotuje dotknúť toho bijúceho srdca. Potreba písať

sa zrkadlí v potrebe čítania. A tie sa spájajú v potrebe porozumenia. Ľudského prijatia a obohatenia druhého. O tom, predovšetkým, je slovesné umenie.

Ja som s úctou prijal dar. Ďakujem.

Prajem veľa síl, odvahy, ale aj pokory pri ďalších krokoch na spisovateľskej ceste!

Goran Lenčo, predseda poroty

ZÁPISNICA

z vyhodnotenia 57. ročníka celoslovenskej literárnej súťaže
mladých prozaikov Jašíkove Kysuce 2025

Porota pracovala v zložení: **Bc. Goran Lenčo** (predseda), **prof. PhDr. Mária Bátorová DrSc.** a **Antónia Revajová** (členovia).

Porota hodnotila práce 48 autorov, ktorí zaslali 49 súťažných literárnych textov. **Na základe hodnotenia jednotlivých prác porota rozhodla udeliť ocenenia nasledovne:**

CENA RUDOLFA JAŠÍKA, KATEGÓRIA OD 18 DO 35 ROKOV

Juraj Medved': *Ozveny v tieňoch slovenského štátu*

CENA JOZEFA HNITKU, KATEGÓRIA OD 10 DO 18 ROKOV

Lulu (pseudonym): *Dom, ktorý zabudol spievať*

CENA ESEJ O DIELE SLOVENSKEJ LITERATÚRY, KATEGÓRIA OD 23 DO 35 ROKOV

Terézia Kočišková: *Nemota oceánu*

1. PRÉMIA RUDOLFA JAŠÍKA

Juraj Medved': *Posledný súd*

2. PRÉMIA RUDOLFA JAŠÍKA

Barbora Tomášková: *Príliš málo času*

3. PRÉMIA RUDOLFA JAŠÍKA

Natália Ivančová: *Rubikon št'astia*

ČESTNÉ UZNANIA:

Katarína Marcinková: *Sarajevská duša*

Lucia Masná: *(NE)obyčajné prázdniny*

Lenka Starinská: *Jeden balík na Nebeskú*

Elizabeth Struhárová: *Les*

Natália Točeková: *a MOTÝLE*

Issabela Veljan (pseudonym): *Jeseň jednej ženy*

Cena Rudolfa Jašíka

Kategória od 18 do 35 rokov

Juraj Medved'

*Ozveny v tieňoch
slovenského štátu*

1939

Jano stál pred prasknutým zrkadlom a naprával si uniformu. Pozapínal všetky gombíky a na ramene si upravil pásku s dvojkřížom. Premeral si čerstvo oholenú tvár postavil sa do pozoru. O krok či dva ustúpil a narovnal si lodičku. Vystrel sa a zdvihol pravicu: „Na stráž!“ V tom sa otvorili dvere a do domu vošla žena. Spod šatky jej vytrčali prvé šediny.

„Janko môj, gďeže sa mi rychtuješ?“ zložila na lavicu prútený košík.

„No d'e by už t'en už išjou,“ ozval sa z dereša starý chlap. „S tou svojou bagážou sa ide motať,“ zahundral. „Pretřča sa pred zrkadlom, ako keby na fraj ide.“

„Ej otec, aký ste,“ zvrtoľ sa Jano na opätku koženej čizmy. „Ešte budete banovať, že ste sa priečili.“

„Fraka tvojho,“ zavrčal otec. „Ved' len počkaj, keď ti flintu do rúk vopchajú. Vtodi budem banovať. A t'i budeš tiež.“

„Janko,“ pristúpila matka k synovi a chytila ho za plece. „Sľúbii si mi statok obriadiť. Sama už nevládzem a vidíš, že ti otec chradne. Agisťe si nezabudou.“

„Nezabudou mamička, nebojťe sa. Večer statok obriadi'm, ale t'eras ma služba volá. Neslobodno mi len tak hockodi na stretnut'ia neprisť,“ obišiel Jano mamu. Otvoril dvere, zastal a otočil sa na rodičov. „Čochvíľa sa budú veľkie veci robiť. Dobre bud'e, aj otec sa vystráby,“ pozrel Jano mame do očí. Ustarostenú t'archu na duši v nich nezbadal. Tresol dverami a už ho nebolo.

„Skaza ho vezme,“ rozkašľal sa otec pod paplónom. Mama hľadela cez oblok na syna. Sťazka si povzdychla a vybrala z košíka vajcia. Podala mužovi čaj a pobrala sa do maštale ku kravám.

Jano sa rezkým krokom pustil dele dedinou. Vystretý ako prút si vykračoval rezkým krokom. Pri moste cez Čierny Hron ho čakal kamarát. Ruky mal založené za chrbtom a keď sa Jano priblížil, pekne po ľudácky pozdravil.

„Na stráž!“

„Na stráž Pal'ko,“ vyleteli Janovi kútiky. „Počuv si, čo sa v Bratislave robilo?“

„Čo?“

„Toho poľskího adjunkta vraj z domu vydurili. Naši chlapci.“

„Ktorího?“

„No toho, ved' vieš. Ďiplomata. Aj Šaňo Mach to odobriu. Prevrátili mu dom hore nohami a už ho nieto.“

„Dobre spravili,“ vykračovali si gardisti starou cestou do Brezna nad Hronom. Ak by sa im pošťastilo, minul by ich dakto s vozom. „Nemôžu nám len tak brať, čo sa im zachce. Jeden by to na nich aňi nepovedau, ale vidíš, akí sa to brat'ja!“

„Neboj sa nič Pal'ko, viacej nám už nevezmú. Ved' Ťiso dau stopät'desiat' tisíc vojakou povolať. Cez t'ich sa už Poľiak nedostaňe.“

„Veru, naši by ich riadne doriafali.“

Šuhaji sa prešli Balockými horami a dorazili na stretávkú. V Brezne, v krčme Pod zeleným stromom, ich už vítali ďalší gardisti. Netrvalo dlho a stáli pred nimi štamperlíky s pálenkou. Gardisti si dali poriadne do nosa pričom kliali na Židov, Cigánov a Poliakov. Predbiehali sa, kto na koho vytiahne väčšiu špinu. Každý sa dušoval, že s vecou sám poriadok urobí. Medzitým ktosi začal vyrevúvať pripitým hlasom: „Hej, Slováci, ešte naša slovenská reč žije ...“

Jano sa oduševnene pridala a spieval s kamarátmi: „Dokiaľ naše verné srdce za náš národ bije ...“

„Hej, krčmár! Nože zapni rádiovku! Chceme počuť, čo je nového,“ domrzal Paľo do hostinského.

Ten sa veľmi nepriečil a na svojom licencovanom rádiu pokrútil kolieskom. Pod zeleným stromom zavládlo ticho a z rozhlasu sa ozval radostný hlas: „... do útoku na Poľsko. Opakujem. Dnes, prvého septembra, sa naši slovenskí junáci zapojili po boku nemeckej armády do útoku na Poľsko. Minister obrany Čatloš nariadil zo Spišskej Novej Vsi našim sokolom, aby zaistili hranice. Divízie Jánošík, Škultéty a Rázus svedomito plnia svoje úlohy v službách nášho národa! Stojíme spolu s našimi hrdinami...“

Krčmou sa rozliat jasajúci huriavk. Gardisti vyskakovali na lavice a pripíjali na zdravie Čatlošovi, vojakom a slovenskému národu. Krčmár nestíhal dolievať.

„Vidíš Paľko, vraveu som ťi, že nám Poľiak viacej neublíži,“ štrngli si kamaráti.

„Vidím Janko, vidím. Na zdravie! Na zdravie a na stráž!“

„... divízia Jánošík postupuje na Nowy Targ a obsadila Zakopané. Bratia Slováci! Každú chvíľu nám budú zásluhou slovenskej armády prinavrátene koristnícky vzaté zeme!“ šušťal z rádia nadšený hlásateľ.

Jano sa toho dňa vrátil domou na Balog neskoro v noci. Oči mu klipkali ako dohárajúca sviečka. Horko ťažko sa doteperil na váľandu. Na statok akosi celkom zabudol.

1941

Jar sa preklápala do leta a život v Brezne nad Hronom rozkvital. Stromy sa začínali zelenáť a vtáky štebotáť, hoci na Chopku a hrebeni Nízkyh Tatier bolo vidno sneh. Jano sa kochal výhľadom a pofajčieval cigaretu. Paľo sa opieral o stenu domu a pokukoval po dievkach.

„Dobry deň,“ vyrušil ich chlap v kabáte a pri pozdrave si nadvihol klobúk.

„Dobry pán Bruoth,“ odzdravil Jano a zahodil ohorok. Prihasil ho špičkou čižmy.

„Tak, môžeme začať? Pán veliteľ spomínal, že je všetko dohodnuté.“

„Pravdaže. Vec je istá. Vy máte všetko, čo je treba?“ odlepil sa Paľo od steny.

„Samozrejme, tuhľa v brašni mám potrebné dokumenty. Overené úradmi a s požehnaním strany,“ prebleskol Bruothovi tvárou šibalský úsmev.

„Tak sa dajme do toho. A ešte, gratulujem pán Bruoth. Hádám budete dobrým správcom,“ plesol Paľo chlapa po pleci a vykročil.

Jano mu chcel čosi pošeptnúť, ale nakoniec to nechal tak. Zdalo sa mu, že by mali byť k Bruothovi o čosi úctivejší. Veď ak dostal papiere k arizácii, musel mať aj dobré konexie.

„A ako inak,“ prehodil veselo. „Raz dva utnem tomu židákovi pokútne móresy. Keby si len viete predstaviť, čo ten na ľudoch zarobí.“

„Ná a ako inakší,“ mrdol Paľo plecami. „Veť sa šetci takí. Len čo vidia Slováka, hned' ho idú ožobráčiť. Banda je to. Ale Pán Boh vidí, čo tí krivonosy stváraajú.“

„Tak ako vravíte pán gardista. Žid je náš nepriateľ. Ale ja ich už dám do laty. Žiadna úžera, žiadne potmehúdske praktiky. Odjakživa nás kupliari zbadačujú, ale tomu je už koniec. Neujde tak veľa vody, kým všetko prejde pod nás. A bol by v tom sám čert, keby sa aj vám dačo neušlo.“

„Nuž hej, to by v tom bolo ozaj riadne čertisko,“ zastal Paľo pred obchodom a zabúchal na dvere.

„Otvárajte. Švihom!“ pridal sa Jano.

„Ako môžem pomôcť páni? Za moment otváram, hned' si môžete vybrať z ponuky,“ uklonil sa obchodník. Keď zbadal tváre gardistov, podvedome vtiahol hlavu medzi plecía.

„Nechceme tvoj tovar!“ zrúkol naňho Paľo.

„Ty si Grünwald? Emil? Majiteľ obchodu?“ pretlačil sa Jano popri mužovi a vošiel do podniku. Paľo šiel hned' za ním a Grünvalda vsotil dnu. Bruoth ich spokojne nasledoval a šúchal si kapsu s papiermi.

„Áno, ako vám pomôžem?“ roztriasol sa Grünvaldovi hlas.

„Nebudeš ty nikomu pomáhať,“ chytil ho Jano za plecía a posadil na stolček. „Tu si sadni a sed'. A počúvaj. Toto je pán Bruoth. On ti povie, čo a ako. Rozumieš?“

Žid si žmolil konce rukávov a gúľal na trojicu očami. Bruoth sa dal vyťahovať dokumenty a Jano s Paľom si z výkladu vytiahli fľašu vína. Pozerali na ňu proti svetlu a na čomsi sa rehotali. Medzi tým Bruoth vysvetľoval Grünvaldovi, že sa stane správcom jeho veľkoobchodu s vínom a pivom.

„Ak pristúpíte na dohodu, môžete tu zostať robiť. Som predsa dobrý človek. Ja budem dohliadať na tovar. Na predaj a na výnosy. Príjmy sám skontrolujem a odrátam vám plácu. Tak by to šlo podobrotky. Ale ak sa vám to nezdá ...“ rozhodil Bruoth rukami a pozrel na gardistov. „Dohodneme sa? Nie som zlý človek, sám to vidíte. Ponúkam vám férovú dohodu.“

Grünwald ticho hľadel do papierov. Nakoniec vzal roztraseňou rukou od arizátora pero. Na dokument nerovným písmom preniesol svoje meno.

„Radosť jednať,“ prikývol spokojne Bruoth. „Páni,“ obrátil sa na gardistov. „Myslím, že to víno môžete otvoriť. Takúto dohodu sa patrí osláviť.“

Po odchode gardistov a Bruotha sa Grünvaldovi zdalo, že je leto ešte veľmi d'aleko. Chlad akoby z mesta neodchádzal. Vtáky akoby ani nespievali. Zdalo sa mu, že škriekajú sťa vrany. Že sa zlovestne radujú a čakajú na hostinu.

Vari aj im budem musieť čosi dať?

1942

Sekera sa mihla vzduchom a dopadla na klát. Triesky sa rozleteli a Jano si postavil ďalšie poleno. Otcovi sa vôbec neprilepšilo a tak si chtiac nechtiac musel nájsť čas na domáce roboty. Dakedy mu prišli pomôcť aj kamaráti gardisti.

„Vládzeš?“ vyšmochtala sa spoza maštale mama. Opatrne schádzala zablateným dvorom. Dávala si pozor, aby ju v kapcoch nevyšmyklo.

„Hej,“ odvrkol Jano. „Prečo by som nevládal?“

„No veď ja len tak, či ti pomôcť netreba. Idem ti kus z toho dreva odmetať,“ zohla sa starenka ku polenám.

„Nahajte tak mama, spravím to.“

Nepočúvla ho. Poodhadzovala mu drevo od veľkého kláta. „Počuv si, že Židov odvážajú?“ pozrela synovi do očí.

„Hej.“

„A d'ě ich vozia?“

„A čo to vás, mama, trápí? Čo sa stariete? Chýbajú vám, či čo?“

„No vieš ... Išla som ti do krámu, gombíke mi bolo treba, ňiti kus. Otcovi musím poprišávať, a ti si tiež z mundúru potratíu. Rukávy máš rostrambanie. Vníd'em do obchodu a hľadím, páno je preč. Že vraj teraz už má obchod voľakto druhý. Nuž tak, spýtam sa ťa, keď si pri gardistoch. Možno dačo budeš vedieť.“

„Už ho z tade mali dávno vyduriť, fušera.“

„A to už prečo?“

„Akože prečo? Čo to nevidíte? Židia nás len okrádajú. Rozmýšľajú, ako zbohatnúť. A Slovák aby vo vlastnom štáte biedu trel. Prečítam vám zo Slováka alebo z Gardistu, keď neviete, čo sa robí,“ odložil Jano sekeru. Založil si ruky v bok a hľadel na mamu.

„Veď že sa ňehnevaj. Ja som len tak chcela ... Slovko prehodiť. Doma ťa už skoro nieto.“

„Nieto, nieto. Keby ste vedeli, koľko máme roboty. Štát treba od špiny obriadiť.“

„Dobre že si spomenuv,“ vystrela sa matka od narúbaného dreva. „Kravkám by bolo hnoj odmetať.“

Jano len bezmocne zafučal a nahnevaným krokom išiel po vidly. Kedy už tá mama uzrie, kde je pravda? Kedy porozumie, že sa len tak naverímboha nepotíkam, ale robím službu národu? No kedy?

september 1944

Mama sedela pri otcovi na posteli. Ten z pod paplóna pokašľiaval a neprítomne hľadel do stropu. Petrolejka vyťahovala z tmy obrysy chalupy. Na stene visel križ a pod ním obrázok Panenky Márie. Vo svetle sviečky smutným pohľadom hľadela na manželov.

„Otvor ho,“ prehovoril otec hľadiac na hrady. Jednému by sa zazdalo, že cez ne vidí až do neba.

Vrásky na matkinej tvári sa akosi prehĺbili. Zošúverené starecké ruky opatrne roztvorili obálku doručenu po známom. „No, prečítaj to,“ chytil otec svoju ženu za ruku a rozkašľal sa.

Matka si pritiahla petrolejku a rozložila poskladaný papier. Prižmúrila oči a začala čítať.

Dobrý deň, mama.

Píšem Vám tento list, lebo sa nemôžem vrátiť domou. Zradcovia národa mi v tom zabránili. Ale sľubujem Vám, že sa vrátim. Keď sa vrátim, Balog oslobodíme. Nemecká armáda nám príde na pomoc.

Ps: Stráňte sa vajakou a partizánou.

Jano

„Boh ho ochraňuj,“ zachripel otec.

„Vari sa mu nedá pomôcť? Pošlem za ním dakoho. Odkážem mu, nak sa vráti,“ hľadela matka zúfalo na otca.

„Nedá, namôjveru nedá. Čo nevidíš, že je fašista?“

Matke z líca kvapla na list slza a presvetlila rozpíjajúci sa papier.

november 1944

Čierny Balog vítal Jana treskúcou zimou. Mráz sa zarezával do kostí a v čižmách čvachtali mokré onuce. A aj tak mladému gardistovi poskakoval na tvári letmý úsmev. Konečne bol doma. Nemeckým vojakom sa podarilo zahnať povstalcov a padla aj Bystrica. Jana a pár ďalších pustili domov.

Mrzelo ho, že im Nemci neveria a často nechávali gardistov len strážiť objekty alebo väzňov. Ale čo tam potom. Povstalci sú v čude. Zaraz bude voľnejšie, aj Nemci pookrejú. Akurát, keď sa Jano po dvoch mesiacoch vracal domov, Nemci v Balogu čistili Šaling a Brotovo. Mínometmi ostreľovali svahy a zaháňali partizánov do dolín. Kde tu v diaľke zaduneli výbuchy.

Snehu pred Janovým rodným domom bolo vyše kolien. Otec bol azda furt chorý a mama nevládala. Mladík si pošúchal zmrznuté ruky a vytiahol cigaretu. Pripálil sa a pustil sa hľadať drevenú lopatu. Prebrodil sa snehom ku gangu. Naraz stuhol, akoby teplota klesla ešte viac. Od gangu sa k maštali tiahol pár stôp.

Gardista odhodil nedofajčenú cigaretu a stiahol si z pleca pušku. Prsty mu primrzali k jej kovovým častiam. Prihrbený prešiel za maštal' a zbadal, že stopy vychádzajú z hory za domom. Vrtko sa obrátil a pár skokmi sa dostal na gang. Na dverách si všimol vyvesenú súpisku. Nemci Baločanom nariadili takto vystaviť zoznam ľudí žijúcich v domoch.

Prečítal mamino a otcovo meno. Opatrne sa priblížil k obloku a nazrel dnu. Za stolom sedel akýsi dotrhnaný chlap a srkal polievku. Na stoličke mal prevesený automat - samopal. Mama sedela pri partizánovi z druhej strany. Ruky mala zopäté pod bradou. Modlila sa. Pomedzi prsty jej pretekal ruženec.

„Boha,“ zakliat Jano a stisnutými zubami sa odtiahol.

Čo teraz? Vpadnem dnu, on chytí automat, tresnú výstrely a zabije mi mamu. Alebo jej ja dačo ... Poklepal prstami po pažbe pušky. „Krista pána.“ No ako ho mohli dnuak pustit? Čo už načisto rozum potratili?

„Čo sa kryješ Jano?“ zakričal ktosi z cesty. „Bou som na pošte, máme rozkazy.“

Jano chytro zbehol z gangu a pustil sa Paľovi dolu dvorom na proti. Pušku si šikovne vyhodil na plece. „Čo by som sa krii. Našich som bou pozrieť,“ podal kamarátovi ruku.

„Ako si vedeu, že nám na poštu rozkazy prídu?“

„No ako,“ zasmial sa Paľo. „Veď tam Nemci štáb majú. Poslali ma gardistov poobchádzať. Voľákych Cigáňov do dediny vedú. Vartovať ich treba.“

„Vartovať,“ obzrel sa Jano na rodnú chalupu. Zbadal, ako sa na oblôčku zatiahla záclonka. Ktosi sa tuho odtiahol. „Tak čo stojíš, pod'me vartovať.“

Chlapi poobchádzali ďalších gardistov po dlhom čase hrejúcich sa v teple domova. Spolu šli naproti nemeckým vojakom privádzajúcim väzňov. Jano celý nesvoj dúfal, že

partizán z domu odíde. Nech sa nehlce a zmizne do hory. Keby tam bol s Paľom vpadol, voľačo by so mohlo stať. A ak nie vtedy, tak neskôr. Za skrývanie partizánov nečakalo ľudí nič dobré.

Gardisti sa pridali k nemeckým vojakom pri osade Jergov. Dotiahli so sebou možno tri tucty žien a detí. V tuhej zime cigánkam drkotali zuby. Nikoho to nevyrušovalo. Akýsi Nemec sa pýtal, či ich nemajú kde zavrieť. Nieкто tlmočil a Paľo si spomenul, že na konci osady na Repčuli stojí stará búda. Tam by ich mohli zavrieť.

Vojaci nahnali ľudí do búdy a odbehli sa zohriať do domov. Gardisti pofajčievali okolo drevenej chajdy. Netrvalo dlho a odkiaľsi sa prihnal nemecký dôstojník. Hneď bolo badať, že nemá dobrú náladu. Vykrikoval okolo seba rozkazy. Z búdy uprostred zasneženej lúky sa ozýval detský plač. Nemeckí vojaci povybiehali z domov a nastúpil si pred dôstojníka.

„Ktovie, čo mu sadlo na nos,“ prehodil Paľo.

„Ktovie,“ nemohol Jano prestať myslieť na partizána v rodičovskom dome.

„Bringen sie das benzin und zünden sie es an! Und zünden sie es an!“ rozkričal sa dôstojník. Nemci sa razom rozbehli na všetky strany.

Jano s Paľom si pripálili cigarety a nezaujato pozorovali. Na podobné scény už boli zvyknutí. Nemeckí dôstojníci boli na svojich mužov poriadne rázni. Ku gardistom sa tak väčšinou nesprávali. Ba práveže si ich niekedy ani nevšímali. Janovi, Paľovi a ďalším gardistom to zvlášť neprišlo. Slúžili národu. A ak si služba národu vyžadovala plniť rozkazy nacistických šarží, nebolo o čom diskutovať.

Zrazu pribehli vojaci s kanistrami. Rezkou sa pustili oblievať chatrč plnú žien a detí. Obiehali dookola a starostlivo olievali každú latu.

„Ten im teda nasolí,“ zaškeril sa Paľo. „Ale nech sa boja, aspoň kraďnúť nebudú,“ drgol laktom do Jana. Jano sa silene usmial. Počul už pár príbehov. Vedel o nemeckých represáliách voči civilom. Nikdy však nebol súčasťou. A teraz sa mu zdalo, že sa represálie odohrávajú priamo pred ním.

Dôstojník vykročil k dvojici. Načiahol k Janovi ruku v koženej rukavici. Vzal mu cigaretu, potiahol si a pozrel mu do očí: „Danke.“ Odstrelil prstami cigaretu k chalupe. Benzínom poliate steny vzbĺkli ako staré noviny.

Janovi prišlo nevoľno. Plamene behom momentu obkolesili chatrč ozývajúcu sa ukrutánskym rykom. Paľo ohromene zísal na požiar. Janovi sa zdalo, že sa to v skutočnosti nedeje. Nová situácia prekračoval jeho doposiaľ zažitú vojnovú skúsenosť mĺhovými krokmi. Smrad z horiaceho mäsa čoskoro obalil celú Repčulu. Krik horiacich žien a detí sa zarezával Janovi do uší a obrátil sa mu žalúdok. V okamihu vyvrátil jeho obsah do belasej pokrývky.

Zrazu sa podarilo ženám vyraziť latové dvercia. Niekoľko ich vybehlo z chatrče. Zahalené dymom utekali po zasneženej lúke. Zaštekal samopal a pár ich popadalo do snehu. Niekoľkých sa zmocnili nacisti. Nedbali na ich zverský nárek a spálené údy.

Jano v kŕči čupel nad zvratkami. Keď vojaci skončili, ženy a dievčatá dostrieli. Chatrč sa zmenila na tlejúcu hŕbu tiel. Akýsi vojak so smiechom tľapol Jana po pleci.

V kŕči čupel v snehu ešte hodnú chvíľu. Nakoniec gardisti dostali nové rozkazy. Mali sa presunúť do osady Postô. Nacisti tam pozatvárali ďalších Cigánov a bolo ich treba strážiť.

Jano sa pohyboval ako vo sne. V hlave mu neustále hučal škrekot upálených žien.

Mechanicky kládol nohu pred nohu. Skupina sa brodila snehom hore dedinou. Z okolitých hôr sa kde tu ozval výstrel. Nemci naháňali partizánov. Jano si pozeral pod nohy a nijako sa nenechával vyrušiť. Dostihol ho pocit pomínutelnosti. Krutej pomínutelnosti. Zrazu vybočil z radu gardistov a pustil sa do strany.

„Jano, d'e ideš?“

„Musím pozrieť na oca, chorý je,“ odvetil bezfarebným hlasom. Uistil kamarátov, že len pozrie do domu a hneď pôjde za nimi.

Bez všetkého otvoril dvere na domci. Ani na chvíľu nezastal. Puška mu visela na pleci. Rovno od dverí zbadal v izbe partizána sediaceho za stolom. Ten ostal ako prikovaný. Pod košeľou nasiaknutou krvou sa mu beľal obväz. Behal očami z Jana na automat a z automatu na Janovu mamu.

„Janko môj!“ vybehla synovi matka na proti a hodila sa mu na krk.

„Napíšte ma na súpisku,“ jemne ju odsotil. „Moje meno. Napíšte na súpisku moje meno, rozumiete?“

Matka mu zmätene hľadela do tváre, no Janka tam nevidela. Badala len akúsi čiernu priepasť.

„Nahajte ho tu,“ kývol bradou na partizána a zvrtol sa vo dverách.

„Janko! Janko, počkaj! Nechod', našich bijú!“ vybehla matka na zasnežený gang. „Julka Kováčika dneská ... Pred kostol ho na Dobroči vyvesili.“

Jano sa viac neobrátil. Dohnal gardistov a prišli do osady Pustô. Cigánov našli pozatváraných v drevenej kolibe. Čakali na svoje plamene. Nemci mali doraziť večerom. Ktos vyťahol fľašu pálenky a chlapi sa zahriali. Janovi do reči vôbec nebolo. Prijal trúnok a krik v jeho hlave na chvíľu ustal.

Keď sa zotmelo, gardisti sa pripití krčili pod stromami. Fúkal silný vietor. Krátili si čas nadávaním na Cigánov. „Idem sa vycambať,“ postavil sa Jano a vybral sa medzi stromy. Prešiel cez húštinu, oblúkom ju obišiel a zastal si pred dverami cigánskej chalupy. Vykopol podperu a vreckovým zibákom prepíľil povraz uviazaných dverí. Ani sa za seba neobzeral. Akosi mu v tej chvíli prišlo jedno, či ho dakto nezbadá.

„Hybajte von. Chytró!“ žmúril do tmavej koliby. Cigáni čušali ako voš pod chrastou a ani sa nepohli. „No čo sedíte? Hýbte sa! Už aj von! Chcete, aby vás tu podpálili?“

Zrazu sa pred ním zjavila kučeravá mužská hlava. „Gde máme íst?“

„Deľako. A tuho.“

Cigáni utekali do studenej noci. Podarilo sa im zachrániť. Časť z nich prichýlili obyvatelia Čierneho Balogu. Po zvyšok života si tú noc pamätali veľmi dobre, pretože smrti unikli len o vlások. Kým utekali z koliby, hore dedinou už maširovali Nemci.

Jano si osudný štrnásty november 1944 pamätal tiež. Tieto spomienky ešte dva roky po vojne zaháňal pálenkou, no prišli časy, kedy nepomohla ani tá. Svedomie ho dohnalo k povrazu. Pár rokov po skončení vojny si vlastnou rukou siahol na život. Ozveny slovenského štátu však zanechal na lúke Repčuľa.

Ak by sa človek dobre započúval, ozveny by začul aj v neďalekej Vydrovskej doline. Toho istého dňa, čo boli upálené rómske ženy u Jergov, vo Vydrove nacisti zavraždili ich otcov, mužov, bratov a synov. Takto kruto postihol osud okolo šesťdesiat Rómov z Neresnice pri Zvolene. Ukrytí v okolitých lesoch Čierneho Balogu hľadali útočisko, ktoré nikdy nenašli.

Cena Jozefa Hnitku

Kategória od 10 do 18 rokov

Lulu (pseudonym)

Dom, ktorý zabudol spievať

Lulu (pseudonym)

Dom, ktorý zabudol spievať

Cez hmlu, ktorá sa rozlievala nad riekou, kráčala Nina s ošúchaným kufrom v ruke. Každý jej krok zanechával v mokrom piesku krehkú stopu, ktorú vzápätí pohltila voda. Dom na brehu pôsobil opustene, akoby už dávno zabudol, že niekedy bol domovom. Okno na poschodí viselo krivo ako unavené viečko a stará jablň, ktorá sa k nemu túlila, sa hrdila poslednými zlatistými listami, chvejúcimi sa v ospalom vetre.

Nina si pamätala, ako sem pred rokmi chodievala s matkou. Tá spievala, keď otvárala vŕzgajúce dvere, akoby každý pánt potreboval svoje vlastné zaklínadlo. Vtedy bol dom živý – múry voňali po jablkách, podlahy škripali ako kosti rozprávkaru, ktorý nikdy neprestal rozprávať. Matka verila, že dom má dušu a keď ho prestaneš počúvať, začne zabúdať – na seba aj na teba.

Teraz tu vládlo ticho. Z kuchynského okna visela záclona, o ktorú sa občas oprel vietor, no inak bolo všetko stuhnuté, akoby sa dom bál znova dýchať. Nina položila kufor na schod a prstom prešla po okennej rímse. Prach sa jej nalepil na bruškú prstov ako šedý popol spomienok.

Vo vnútri bolo chladno a vôňa staroby jej pripomenula nemocnicu, v ktorej matka naposledy zaspala. V obývačke našla staré kreslo s vyblednutým kvetinovým potahom, v ktorom matka sedávala a po večeroch pletila. Niekedy, keď bol dom prázdny, jej hlas vyplnil izby. Teraz sa odvážila len Nina – dýchala pomaly, aby nevyrušila spomienky.

Sadla si do kresla a zavrela oči. V duchu znovu počula matkin spev – jednoduchú pieseň o dievčati, ktoré našlo v rieke zrkadlo a stratilo v ňom svoju tvár. „Spomínaš si?“ zašepkala, akoby ju niekto počul. A vtedy sa ozval slabý šum – ako keď sa na okamih pohne obraz na stene alebo zavzdychá starý krov. Dom sa zachvel.

Nina otvorila kufor a vytiahla malú hraciu skrinku. Drevená, s ošúchaným ornamentom, ktorý matka namaľovala, keď bola mladá a plná piesní. Skrinka bola tichá tak dlho, až sa bála, že zabudla spievať rovnako ako dom.

Zdvihla ju do svetla a nastavila kľúčik. Pomaly ho otočila. Skrinka zahrkala a do ticha izby sa vkradli prvé tóny – krehká melódia, ktorá niesla vôňu jari, keď ešte všetko rástlo. Dom stíchol, akoby sa započúval. Vietor prestal ťahať za záclonu a podlaha prestala škriptať. Hudba našla cestu k zabudnutým spomienkam.

Nina cítila, ako sa jej oči zalievajú slzami. Melódia bola rovnaká ako pred rokmi – len jej srdce bolo iné. S každým tónom sa v nej rozlievalo teplo, ktoré si niesla z detstva, keď svet bol jednoduchší a domy ešte spievali. Oči jej zvlhli a na okamih videla matku, ako sedí v kresle oproti a usmieva sa. Vlasy mala zopnuté šatkou a na perách tú istú pieseň,

ktorou liečila všetky bolesti.

Vstala a prešla do kuchyne. Na stole stále stála stará plechová kanvica – matkina kanvica, s drobnou preliačinou na boku. Dotkla sa jej a predstavila si, ako v nej opäť buble voda na čaj. Všetko to bolo tu – ukryté v tichu, pripravené ožiť, ak mu len dovolí.

Vrátila sa do obývačky a otvorila dvere dokorán. Chladný vzduch jej ovinul ramená, ale ona sa nezachvela. Vietor priniesol vôňu vlhkej zeme a šepot stromov, ktoré sa ohýbali nad riekou. Stála vo dverách, hracia skrinka spievala a dom ju nasledoval – slabým praskaním dreva, zadržívaným dychom starých múrov.

Nina vedela, že dom možno už nikdy nebude taký, aký býval. Ale kým tu bude ona, kým bude spievať jeho piesne, kým bude dýchať jeho vôňu a spomínať na matku, dom nikdy nezomrie. Bol to dom, ktorý zabudol spievať, ale teraz sa učil znova. S ňou.

Zatvorila oči a nechala hudbu skrinky naplniť priestor. Dom sa konečne prestal báť. A kým bude hrať táto melódia, bude tu stále niečo živé – niečo, čo sa nedá zaprášiť ani zabudnúť.

Nina sa usmiala. Na brehu rieky za oknom sa hmla pomaly rozplývala a ona vedela, že dom bude spievať ešte dlho po tom, čo odíde – v šume listov, v praskaní dreva, v spomienkach, ktoré už nikdy nezmiznú.

*Cena Esej o diele
slovenskej literatúry*

Kategória od 23 do 35 rokov

Terézia Kočíšková

Nemota oceánu

Vždy, keď som na dovolenke pri mori, stratím reč. Len tak hľadím do neznáma a nechám vlnky obmývať mi chodidlá. Zväčša sa následne hnevám na lepiaci sa piesok na mokrých nohách. Niekoľkokrát som bola aj na brehu oceánu. V tých chvíľach som nielen stratila reč, ale aj myšlienky. Masa vody striekajúca niekoľko metrov vysoko, rozbíjajúca sa o skaly, a na brehu ja, pár krokov od konca. V konečnom dôsledku mi umožňuje klásť tieto slová na papier stretnutie s oceánom, nie to s morom.

Záleží teda, ako sa na takýto zážitok pozeráme. Či je dostatočne desivý na to, aby sme onemeli navždy alebo je hranica strachu natoľko vyvážená, že dá vzniknúť niečomu, čo ju prekročí – správne použitým slovám a správne zamlčaným.

Nie vždy tomu tak je. Bessel van der Kolk vo svojej knihe „Telo si pamätá“ opisuje širokú škálu tráum prežitých v detstve, ktoré si so sebou v dospelosti nesieme, a ktoré nás oberajú o schopnosť hovoriť o zásadných udalostiach, čo nás ovplyvnili. Dokonca v mnohých prípadoch sú traumy tak hlboko pochované ako obranný mechanizmus, aby sme mohli žiť život ďalej. Ale telo si pamätá a toto mlčanie si vyberá svoju daň. Van der Kolk uvádza ako jeden zo spôsobov vyrovnávania sa s traumou „prístup zhora nadol - rozprávame, (nanovo) nadväzujeme vzťahy a dovolíme si spoznať a pochopiť, čo presne sa s nami deje...“ Autor viackrát zdôrazňuje potrebu slov, vyjadrovania sa a prekročenia priepasti mlčania na ceste k uzdraveniu.

Možno, že ak si z detstva pamätáte príliš málo, niečo vo vás sa odmlčalo, aby čosi iné mohlo dočasne prežiť. Možno je to tiež odpoveď na otázku, prečo mlčíme v zásadných okolnostiach nášho života a plytváme slovami tam, kde by bolo lepšie mlčať. Prečo milenci po akte stíchnu, uzatvoria sa do okamihu, či dokonca zaspia v tejto príjemnej nemote? A prečo sa vyjadrujeme k potýčke neznámych na ulici, ktorá sa nás ani netýka? Možno je to tiež obranný mechanizmus - zahlcovať si myseľ problémami cudzích a nemusieť tak čeliť vlastným.

Dalo by sa povedať, že nás reč obmýva až do takej miery, že sa v nej topíme. Plávame v oceáne informácií, slov, argumentov, nosíme si ho vo vrecku, veslujeme prstom po obrazovke. A napriek všemožným navigačným prostriedkom počnúc Google cez Siri až po AI sa rozbíjame o skaly. A tie kúsky, ktoré zostanú, nazývame kontextom. Len z kontextu môže vyplynúť, ako sme to naozaj mysleli. Je potrebné čítať čiarky, pauzy medzi nimi a vyrozumieť ich aj tam, kde nie sú. Azda preto si nerozumieme ani napriek použitiu najmodernejších technológií.

Kedysi som videla úryvok z rozhovoru vedeného so starými dedičkami zhruba pred päťdesiatimi rokmi. Mali odpovedať na otázku, čo je v živote najdôležitejšie. Jeden z nich s pokorou povedal: „Nuž, len človek.“ A ticho, ktoré nasledovalo po jeho odpovedi, bolo výrečnejšie než akákoľvek esej.

Vzhľadom na pád Babylonskej veže nie je jednoduché šíriť toto ticho do celého sveta. Najskôr treba preložiť ho do jazyka krajiny, do ktorej chceme, aby sa dostalo. A tu narážame na problém hraníc komunikácie. Ako sa hovorí, koľko jazykov vieš, toľko krát si človekom. Teda o to dôležitejšie je ticho na konci vety. Ale čo v prípade, že je príjemcom

ticha človek, ktorý neovláda dostatočný počet jazykov na to, aby ho dešifroval? Malcolm Gladwell v knihe „Ako sa vyznať v cudzích ľuďoch“ uvádza prípad Sandry Blandovej, ktorú zastavil policajt Brian Encinia kvôli absencii signalizácie jazdného pruhu. Došlo k nanajvyšš emotívnej výmene argumentov medzi Blandovou a Enciniom, ktorá viedla k zadržaniu Blandovej vo väzbe. O tri dni na to v cele spáchala samovraždu. Po rozbere interakcie medzi Blandovou a Enciniom, ktorú zachytila videokamera na prístrojovej doske policajného auta, Gladwell smeruje k vysvetleniu, ako veľmi viedla chyba v komunikácii k tragickému záveru. Sandra Blandová mala za sebou duševne náročné obdobie a náročný deň a policajt Brian Encinia si jej správanie vysvetlil, na základe kurzov a príručiek, ako nanajvyšš podozrivé, a tak sa rozhodol ju zadržať. Túto krivdu už tak nalomená Sandra neuniesla.

Pri porozumení výpovede teda viac ako samotné slová hrajú úlohu emócie, ktoré nami hýbu v čase jej prijímania, a rovnako i životná skúsenosť. Inak informáciu o krachu burzy dešifruje a prijme ostrieľaný investor, a inak učiteľ na strednej škole, ktorého cenné papiere a komodity nezaujímajú.

Vrátim sa ešte k traumám v nás. A síce tieto by nemali byť ospravedlnením toho, čo sme povedali, nepovedali, mali povedať alebo zamlčali. Silu nesprávne použitých slov vidíme v situáciách, kedy zlostné dieťa kopne do kamienka alebo sa, trebárs, hodí v obchode na zem. Počujeme vtedy dospelého povedať: „Pozri sa, aký si zlý.“ Dieťa teda dešifruje informáciu, že je ako celok zlé, nie že je zlé jeho konkrétne správanie v konkrétnej situácii. A aby bolo dobré, musí podať dostatočný výkon. Lebo tým, čo stoja nad ním, či už je to rodič, učiteľ, babka, dedko alebo iná autorita, záleží na výsledkoch. Cesta k nim je druhoradá. Dostávame sa teda k výkonnostne orientovanej spoločnosti, kde pochvala prichádza iba pre tých na vrchole reťazca a zlé deti hádzuce sa v obchode o zem v ňom ani nemajú miesto. Dovolím si však uviesť jednu veľkú myšlienku: dospelí nemajú vždy pravdu, vždy ju nehovoria a nemlčia vždy vtedy, kedy by mali.

Azda i toto by sa deti mohli na školách učiť. Ale školy sú plné učiteľov - dospelákov. Alebo by sme mohli učiť dospelých. Že slová majú viacero významov v závislosti ich postavenia vo vete, že dôležitejšie je ticho na jej konci a spôsob dotyku, akým dieťa zo zeme zdvihne. Toto všetko vedie k tomu, ako uvádza van der Kolk, či si dieťa bude situáciu v obchode v dospelosti pamätať, či bude ako dospelák schopné si kúpiť zavarané uhorky z tretej uličky bez zvláštnych pohybov čriev nemysliac si, že je to tým jogurtom zo včera, a či bude schopné vysvetliť svojim deťom, odkiaľ sa berie prach na dne oceánu - správnym použitím slov a správne zamlčaným. A možno nebude musieť chodiť na dovolenku k moru.

1. PRÉMIA RUDOLFA JAŠÍKA

Jakub Cibula

Posledný súd

Pán Lutna sa prebudil ako vždy, so zdesením a celý spotený, v nemocničnej posteli a nevedel, ako sa sem dostal. Chvíľu mu to trvalo, no hadičky v nose a ťažký prerývaný dych, akoby mu niekto na hrud' položil obrovský balvan, mu jeho situáciu vyjasnili. Čaká na svoju smrť.

Pri nohách sedela zhrbená stará žena v štrikovanom svetri s pohrdavým pohľadom, ktorý by si jeden vyložil tak, že prišla len z povinnosti. Bola to jeho manželka, s ktorou sa brali keď mal on tridsaťpäť a ona štyridsať. Anna mala vtedy dve deti, pätnásťročné dvojčičky, ktoré si osvojil a ktoré ho nerešpektovali a neprejavovali mu lásku napriek tomu, že ich biologický otec opustil úplne.

„Ako ti je?“ Spýtala sa piskľavým hlasom.

„Ako mne už len môže byť.“

„Pane na nebi, zakaždým keď prídem, si chudší a chudší.“ Pokrútila hlavou Anna.

Bola to pravda, on – celý život buclatý so svojimi stosedemdesiatimi centimetrami pripomínajúci snehovú guľu – bol teraz kostlivcom s bielou, ovisnutou kožou.

„To nie je žiadna záhada, doktor to predpokladal už predtým.“

„A čo také?“ Odtrhla zrak od novín, ktoré mu uchmatla z nočného stolíka.

„Počúvaš ma ty vôbec?“ Zvraštil obočie. „Doktor to vravel, že pri rakovine pľúc pacient drasticky schudne.“

„Počúvam, čoby nie, len som sa začítala.“

Každý, kto poznal vzťah ich dvoch by bol konštatoval, že pán Lutna je jednoducho pod papučou. Žene neodvrával, robil čo mu povedala a správal sa vždy tak, aby ju nejako nenahneval a naopak, keď bola nahnevaná ona, len tak na život, chodil okolo nej ako po špičkách.

No teraz, keď cítil, že zubatá s kosou čaká niekde pod oknami, zrazu mu to bolo všetko jedno. Nesprával sa hrubo, no dovolil si viac ako normálne, a ona, akoby si ho chcela na sklonku života udobriť, nevšímala si jeho mrzutosť a ostrejší jazyk.

„A deti?“ Spomenul si na nevlastné deti, ktoré zdedia všetko (veľa toho nebolo), čo mu patrí a popri tom ho ani raz za tie tri týždne čo tu leží, neboli navštíviť.

„Deti sú preč, majú svoje starosti.“

„Aha,“ mľaskol a červeň sa vliala do tváre pri pomyslení, že to žena vraví len tak.

„Nemajú čas teda. Ale predať byt, na to čas mali, všakže?“

„Ale čo sa tak rozčul'uješ, mám ich vari na silu sem ťahať?“

„Čoho som sa to dožil... je mi z toho zle!“ Zvreskol ako nepričetný.

„Ale no tak Peter, stačí.“ Oslovila ho menom, no i ona trochu zvýšila hlas. „Čo to vravíš, veď vieš, ako ťa majú radi. To tá choroba, áno, tá choroba je na vine tvojej nálade a čiernym myšlienkam, veď byt si nám odkázal ešte keď si bol zdravý, aj auto, pamätáš si?“

„Pamätám, čoby som si nepamätal, nerob zo mňa blázna ženská. Ale bola to chyba!“
„Ale aká už len chyba? Si normálny? Sedemdesiat rokov máš a nevieš si vážiť, keď ťa človek príde navštíviť.“
„Vraj navštíviť!“ Buchol vychudnutou rukou po posteli z celej sily, až mu infúzia z ruky vypadla. Žena ihneď stláčala zvonček, aby privolala sestru, nie kvôli tomu, aby napravila infúziu ale kvôli tomu, aby sa upokojil.
„Takáto vypočítavá návšteva mi je vieš načo!“ Všimol si, že vzala do rúk kabelku. „Prac sa odtiaľto! Mám plné zuby teba a tvojej pretvácky, nech ťa pre mňa aj čerti vezmú ale už sem nelez; vezmi byt, auto, všetko a zadus sa s tým!“
A ona sa pratala, rýchlo a vyplašene, vo dverách sa takmer zrazila s mladou sestričkou Gabrielou.
„Pán Lutna, čo ste sa tak rozhnevali? Ukážte,“ usmiala sa na neho živými hnedými očami a nastrčila infúziu naspäť.
„Sestra, už žiadne návštevy. Nechcem už nikoho vidieť, nech ma nechajú zomrieť v kľude.“
„Ste si istý? Človek by nemal umierať sám, udobrite sa s blízkymi, bude vám ľahšie.“ Chlácholila ho sestrička popri tom, ako mu nalievala vodu do sklenenej fľaše.
„Prd ľahšie. Teraz mi je ľahšie, prestal som sa pretvarovať, odhalil som, aké sú ich pravé úmysly. Vychoval som si na prsiach hadov.“ Pokrútil hlavou a uprel pohľad do okna, aby si nevšimla, že mu po chudých zarastených lícach stekajú slzy.
Rozumela ho, on to síce nevedel, no v malom meste akom žijú, ľudia sa navzájom poznajú a ona chodila do školy s jeho nevlastnými deťmi. Spomínala si, ako si dvojčky z otcima uťahovali a nebrali vážne nič, čo im hovoril. On bol pre nich len záchranná vesta, keďže matka by ich sama neuživila. A on chudák tú rolu zobral.
Prišlo jej ho ľúto. „Aspoň farára?“
„Ten mi nepomôže, v kostole som nebol hádam päťdesiat rokov.“
„Ale boh odpúšťa.“ Súcitne sa na neho usmievala a kontrolovala všetky prístroje, ktoré ho držali pri živote.
„Ále.“ Mávol rukou. „V pekle som žil tu, prežijem ho aj po smrti. Dokonca to bude ešte znesiteľnejšie, o to sa stavím.“
„Nuž dobre, ale ešte sa za vami na večer, predtým ako pôjdem domov zastavím, či ste si to nerozmysleli.“
„Sestrička.“ Zastavil ju vo dverách. „Vy máte muža?“
„Snúbenca, zatiaľ.“
„Aha.“ Po prvýkrát mu zdvihlo kútiky. „A dobrého?“
„Veľmi, na rok sa budeme brať, stavíme si dom.“
„Výborne.“ Pošúchal stareckými rukami. „To je výborné, len si ho vážte a pestujte tú lásku. Aj ja som kedysi mal takú ženu, čo by som jej vlastnými rukami dom postavil... ale to je jedno.“
„Dopovedzte! Konečne niečo veselé.“ Poháňala ho Gabriela.
„Nie je o čom.“ Zachmúril sa. „A verte mi, na tom nič veselé niet – je to jedno, úplne jedno. Choďte už, určite máte veľa práce.“
Zaboril sa do vankúša a osamel. Vnímal len to chladné odcudzenie – prístroje monotónne pípali, po chodbe šuchotali sestry, do nosa udierala vôňa dezinfekcie a biele steny pod

chvíľou osvetlilo slnko, aby poukázalo na praskliny a flaky.

Najhoršie z toho celého nebola smrť, ale myšlienka, ktorá ho trápila posledné dni. Pripadal si, že umrel už dávno, keď mal dvadsaťpäť a teraz ho len pochovajú. Cítil, ako premrhal život. Keď žene konečne povedal, čo si ozaj myslí, ulavilo sa mu, no potom ten príjemný pocit vystriedalo opäť vedomie, že tak mal robiť vždy.

Už je neskoro. Koniec sa blíži, vedel to – bolesť pri dýchaní sa stupňovala a vykašľoval čoraz viac krvi. Už rozumel, prečo sú starí ľudia takí mrzutí alebo naopak, viac veľkodušní ako za mlada. Tiež pochopia, a jedni reagujú tak a druhí inak. Ale pán Lutna už nemal čas na reakciu.

Večer ho ozaj prišli skontrolovať, dali mu silnejšie lieky proti bolesti a najrýchlejšie, ako to bolo možné, vypadli. Pán Lutna mal zlú náladu a každou hodinou sa zhoršovala.

Čítal, no nebol schopný na nič sa sústrediť. Keby tu tak mal televízor... Zajtra o neho požiada, povedal si. Noviny odhodil na nočný stolík, pretože mu už padali viečka. Zrejme mu doktor do liekov niečo pridal, pretože odkedy sem prišiel, zaspávanie bolo utrpením.

V noci sa zobudil na chladný vánok, ktorý mu tancoval po čele. Otvoril oči a chcel sa prehodiť na druhý bok, keď tu zrazu onemel. Preľakol sa, až mu srdce vynechalo pár úderov a vypleštil oči, aj keď by ich bol najradšej zavrel.

Pri posteli stáli štyria duchovia. Čo bolo najstrašnejšie, všetci duchovia boli on. Každý z duchov bol Peter Lutna, ale inak oblečený, trochu iné vlasy, zdravšie vyzerajúci a s inou postavou, no každý jeden bol on. Nevydal ani hláska, oni sa nepohli, len na neho uprene hľadeli.

Bol si istý, že blúzni. Musí to byť z liekov, hovoril si. Problémom bolo, že sa z toho nevedel dostať. Nevedel sa zobudiť z toho strašného sna, nevedel naspäť zaspáť, nič. Mal pocit, že je hore, ale realita okolo neho nie je skutočná.

„Čo je to? Sestra...“ Povedal takmer nečujne.

Snažil sa nahmatat' zvonček, ale jeden z duchov mu zadržal ruku.

„Je čas postaviť sa tvárou tvár svojim zločinom.“

„Zločinom?“ Pozrel neveriacky na bielu ruku, čo ho držala za zápästie. „Akým zločinom?“

„Zločinom proti sebe samému, ktorými si pochoval svoju dušu.“

Hovoril mu duch, ktorý vyzeral presne ako on, no vlasy mu ešte nevypadali, v tvári mal zdravú farbu a na nose štýlové okuliare. Voľný bledomodrý sveter, ktorý pripomínal tuniku, visel na plnoštíhlejšej postave, na nohách mal široké čierne nohavice a chodidla bosé.

„Som sklamaný, prišiel som k tebe, do tvojej mysle a ty si ma zabil, nechal si ma zhnit.“

„Ale ako? Ja nerozumiem, kto ste?“

„Kto sme? Sme ty, sme verzie teba samého, ktorým si mal šancu vdýchnuť život ale neurobil si to.“

„Ale čo chcete?“

„Nič nechceme.“

Vystrašený pán Lutna sa dvihol na posteli a už nepochyboval, že blúzni; bola to nočná mora, tá najhoršia zo všetkých, pretože bola skutočná.

„Spomínaš si na seba, keď si bol mladý a chodil si do výtvarnej školy?“

„Áno.“

„Hovorili o tebe, aký si dobrý a talentovaný, dokonca ty sám si sa vždy po škole tešil, čo najrýchlejšie si načarbal domáce úlohy, lebo si si myslel, že čím skôr to urobíš, tým skôr môžeš ísť na výtvarnú. A potom si skončil, vieš prečo?“

„Nemal som čas...“

Duch výtvarníka na neho smutne pozrel; obočie a ústa skrivil tak, ako to ľudia robia, keď chcú niekoho pokarhať, no zároveň im je ho ľúto. „Nesmieš už klamať, my vieme pravdu.“

„Prestal som, pretože sa mi ostatní chlapci vysmievali a nechcel som chodiť do umeleckej školy poobedia, lebo v televízore vysielali môj obľúbený seriál.“

„Presne tak.“ Prikývol hlavou duch. „Hanbil si sa pred druhými za to, kto si – čo je oveľa väčšia hanba. Nič iné si nechcel, len kresliť, no namiesto toho si pozeral televízor a hral počítačové hry, kde si žil život, aký si chcel, namiesto toho, aby si tak žil v skutočnom svete. Predal si svoju dušu pre posmešky ostatných.“

„Ale ja nerozumiem...“

„Dnes v noci, dúfajme, porozumieš. Pozri sa, čo mohlo byť.“ Povedal duch a položil mu ruku na hrudník.

Pán Lutna pred sebou zbadal obraz, taký krásny a taký skutočný, až sa mu chcelo plakať. Bol to on, odetý v širokých nohavičiach, voľnej tunike a bosými nohami chodil po bielom mramore. Stál pred stenou, na ktorej viseli obrazy, no nie hocikaké, spoznal v nich svoje obrazy; tie, čo nakreslil keď bol ešte tínedžer, aj také, čo vtedy žili v jeho mysli, a ktoré jednoducho nikdy nenakreslil a do tohto momentu na ne zabudol.

Pod obrazmi boli šesťciferné, pri jednom dokonca sedemciferná suma. Spoznal kresbu detí hrajúcich sa na pieskových dunách, ktorý vytvoril keď mal šesťnásť. Z maľby sálal odkaz; presne ten, ktorý vtedy chcel dať svetu, čo (ako si vtedy myslel) zanevrel na hľadanie potešenia v jednoduchých okamihoch každodenného života.

Bohatí znalci umenia v oblekoch sa so skúmavými pohľadmi kochali jeho prácou. Priam v kostiach cítil, že ich bez mihnutia oka kúpia. Nechal ich tak, prešiel do inej miestnosti, za páskami sa tlačili ľudia, pokrikovali na neho s prosbami o autogram či fotku. Všimol si, že mnohí držia v rukách knihu s názvom Umenie štetca. Oči sa mu rozšírili keď si spomenul, že chcel napísať knihu presne s takým názvom o technikách maľby. Zopár ich podpísal a zistil, že pod názvom svieti jeho meno. Ostalo mu smutno, knihu nikdy nezačal, napriek tomu, že ju v mysli toľkokrát prešiel od začiatku po koniec.

Vstúpil do útulne zariadeného zákulisia, s pohodlnými kreslami, stolom plným občerstvenia a skupinkou dobre vyzerajúcich mužov a žien.

„Pán Lutna, je mi nesmiernou cťou,“ usmiala sa na neho štíhla blondínka v športovom saku. „Rada by som s vami prediskutovala vašu prelomovú knihu a tvorbu.“

Keď sa nadýchol na odpoveď, obraz zmizol a on sa ocitol v bielej, mŕtvej nemocničnej izbe. „Nie!“

„Nie?“ Naklonil sa k nemu duch. „Akože nie? Ved' si to zabil ty. Zahubil si to nedostatkom viery, ktorú si udupal ako stádo slonov a nechal zmiznúť. Nikdy si sa nedopracoval k tomu, čo by mohlo byť. Teraz sa už čas vrátiť nedá. Zbohom.“ Pustil vzlykajúceho pána Lutnu a vzdialil sa.

Pristúpil ďalší, ten prvý mal pohľad smutný a ľutujúci, no z tohto sálala nevraživosť.

Druhý z duchov mal krásny, na mieru šitý tmavý oblek, husté šedivé vlasy začesané dozadu a na rukách zlaté hodinky – štýlové a podľa laického oka poriadne luxusné. V tvári to však stále bol on.

„Som nahnevany!“ Prehovoril dunivým hlasom. „Chcel som žiť, ale ty si mi to nedožičil!“

„Ale ako?!“ Díval sa mu priamo do očí pán Lutna.

„Ako?! Tak, že si sa vzdal. Slabomyselnosťou a mäkkosťou, tak si to zapríčinil. A pri tom si bol tak blízko, pátilo ti to a videl si diery na trhu, mohol si zbohatnúť a žiť v dostatku, nemusel si sa báť mesačných výdavkov, ale čo sa stalo?“

„Neviem, ozaj neviem.“

„Klameš Peter! Viem, že ti to prišlo ťažké, nevidel si cieľovú pásku a chcel si všelijaké hlúposti, ako napríklad auto, len za to, že sa vozili tvoji kamaráti si si vzal úver a kúpil auto. Vôbec si ho nepotreboval! Potreboval si ísť vpred, vzdelávať sa a skúšať. Namiesto toho si si vybral tú jednoduchú cestu – našiel si si robotu, akú si neznášal a vzal úver, čiže uvážnil sám seba. Trpel si, len aby si mal to, čo ostatní. Ale ty si nebol ako ostatní, mal si na viac!“

„Ale čo, čo odo mňa chcete?“ Habkal pacient na lôžku.

„Čuš! Chceme, aby si sa pozrel na to, čo mohlo byť.“ Aj tento mu priložil dlaň na hrudník, aby sa pred ním zjavil obraz.

Tento krát sa ocitol vo výškovej budove, na najvyššom poschodí s presklenou stenou, odkiaľ sa núkal dychberúci výhľad na obrovské mesto pod ním. Sedel na koženej pohovke, na drevenom vyrezávanom stolíku bola položená tácka, z ktorej stúpala vôňa kávy a čerstvých croissantov.

Vstal, aby sa poprechádzal po prepychovej kancelárii. Oblek bol ozaj pohodlný, nad písacím stolom sa vynímal vzácny obraz, prechádzal prstami po vytapetovanej stene, až narazil na veľké zrkadlo v zlatom ráme. Obzeral sa v ňom tak, ako to nikdy nerobil. Vyzeral dobre, šedivé vlasy mu pristali. Na stene visel poľovnícky kalendár, mal v ňom zaznačených pár stretnutí, ktoré mu zaberú dve hodinky denne. Život bol skvelý, fúra peňazí a možnosť byť pánom svojho času.

Výhľad na mesto bol presne taký, aký vždy chcel mať, o akom sníval. Nevedel sa vynadávať na mrakodrapy, ulice plné ľudí a áut, zelený park v strede – bolo to úžasné. Potom obraz opäť zmizol a jeho sa zmocnil hnev, ako keď malému dieťaťu vytrhnete z rúk obľúbenú hračku.

„Ešte chvíľu! Ešte sa chcem pozerat', no tak!“

Druhý duch sa neprestával mračiť. „Vraj ešte chvíľu! Ved' si sa mohol pozerat' celé roky, kochať sa výhľadom každý boží deň a nemyslieť na peniaze, ktorých by si mal viac než dost'. Lenže ty si sa rozhodol inak! Celý svet by sa ti sklonil k nohám, keby nie si pohodlný zbabelec, ktorý sa pri prvej prekážke vzdá!“

Duch ho pustil a ihneď pristúpil tretí. Tento mal športové trenky a tielko na svalnatej, vrysovanej postave. Vlasy ostrihané na krátko, bystrý pohľad a sebavedomé vystupovanie.

„Som smutný a sklamaný, obviňujem ťa z toho... ale ved' ty vieš z čoho, že?“ Uškrnul sa na neho posmešným výrazom, v ktorom sa mihol tieň zhnusenía.

„Čo má byť toto? Dajte mi pokoj, ak ma máte len trápiť, radšej mi to neukazujte!“ Zvreskol pán Lutna, no nevedel sa zbaviť pocitu, že ho nik okrem duchov nepočuje.

„Ale, ale.“ Pokrútil hlavou svalovec so sviežim výrazom a ladvými pohybmi. „Ešte stále

si tomu nepochopil Peter, ty už na výber nemáš. Vtedy si si mohol vybrať, a aj si si vybral, veď ti to už ukázali.“

„Nechcem to vidieť, na môj dušu nechcem! Viem, že som si vybral zle, ale čo už, čo? Veď umieram, nechajte ma umrieť v pokoji.“

„Teraz sa mylíš. Dnes, keď od teba odišla tvoja vypočítavá žena, si si to uvedomil.“

„Čo?“ Hľadel odovzdane zakalenými očami.

„Ty si už umrel dávno, v mladosti si sám seba pochoval. Teraz už pochovávajú len tvoje telo, čo nie je ani z ďaleka také strašné ako tá samovražda, ktorú si spáchal svojimi voľbami.“

Pán Lutna mlčal, ľutoval sám seba a zároveň si chcel pomôcť, no nemohol. Umrela nádej.

„Ležíš tu,“ ukázal pobavene na jeho nehybné nohy pod perinou tretí duch, „máš len sedemdesiat rokov, v dnešnej dobe stále málo, a umieraš, lebo si sa o seba nestaral.“

„Som chorý.“ Zamračil sa pacient.

„Chorý, pravda, ale povedz mi, keby si nedostal z toľkého fajčenia rakovinu, vari by si neumrel tak či tak? Vari si nepamätáš, aký si bol tučný, bez zdravého pohybu ležal celý čas na gauči, prejedal sa a zakaždým, keď si niekam musel ísť pešo, fučal si ako lokomotíva. Dokedy, myslíš, by si vydržal zdravý?“

„Ale veď, nedalo sa inak, veď som popri práci nemal čas!“

„Luhár jeden.“ Rozosmial sa veselo jeho duch. „Nemal čas? Nemal si ani hodinu každý druhý deň? Len si odpovedz, koľko času si strávil pred televízorom, koľko krát si sa ešte o pol noci prežieral, aby si zahnal ten smútok z nenaplneného života, koľko krát si ráno radšej drichmal. A dokonca, čo už som od teba vôbec nečakal, na staré kolená si sa hrával ešte aj na telefóne; pochytil si všetky slabosti, veru všetky, slabosť tvojej generácie aj slabosť mladých a keby si neumieral, pochytiť aj tú, čo nasleduje. Si zúfalec, ktorý sadne na lep všetkému, kedy sa to z teba stalo, čo?“

„Neviem kedy, neviem.“

„Že nevieš? Vtedy to bolo, so zlomeným srdcom, keď si si bral svoju manželku Annu, odvtedy si sa uspokojil sám so sebou a nepohol po celý čas už ani prstom.“

„Priznávam, priznávam sa, je to tak, len mi nič neukazujte.“ Priložil si dlane na tvár v snahe zabrániť ďalšiemu obrazu, no nedalo sa, na hrudi mu pristála žilnatá ruka a jeho vzalo opäť kamsi do inej časovej sféry.

Bol to on, mladší a krajší, bežal po horských hrebeňoch presne tak, ako vždy sníval, no nikdy neuskutočnil. Škriabal sa po skalách, liezol na vysokohorské chaty a všetko s ľahkosťou, takmer bez námahy. Lyžoval sa a s bývalými kamarátmi hrával futbal. Otáčali sa za ním ženy, i oveľa mladšie od neho a mnohí chválili jeho postavu. Obdivuhodné na váš vek, opakovali. Aj vstávalo sa mu ľahšie, aj zaspával ľahšie, jedlo mu chutilo viac a aj si mohol vypiť vína bez toho, aby sa hneď opil.

Obraz opäť zmizol a on si, bez toho aby mu to duch hovoril, uvedomil, že na škole tak rád športoval, no potom sa vzdal. Vzal si tučnú, škaredú ženu s dvomi deťmi na krku a kvôli tomu, teda nie kvôli tomu ale kvôli svojej lenivosti, zanevrel na pohyb a len prežíval zo dňa na deň, vozil sa v aute a víkendy spokojne preležal.

„Už stačí, prosím vás, naozaj, pochopil som, nechajte ma umrieť!“ Ošival sa na posteli, najradšej by odtrhol všetky tie hadičky, čo ho držali pripútaného k prístrojom a ušiel

von. A aj keby vládala, vedel, že to nebude možné, pretože okolo postele stáli všetci tí duchovia a škaredo zazerali.

Pristúpil posledný, teda štvrtý a pozrel na neho zo všetkých najhoršie – prvý ho ľutoval, druhý po ňom nahnevane kričal, tretí sa mu posmieval a tento, jednoducho s ním pohrdal a vyzeral, že sa mu hnuší aj s takým niekym rozprávať.

Mal obuté biele tenisky a obyčajné rifle, sivú mikinu a šiltovku, hustú upravenú bradu a dlhšie vlasy.

„Si taký úbohý, že si nedokázal urobiť aj tú najľahšiu a najužitočnejšiu z úloh. Preklínam ťa za to, že si ma nechal zabudnutého.“

Pán Lutna vôbec nerozumel, čo má tento mohutný kus chlapa s jeho tvárou na mysli, no pokým sa stihol nadýchnuť na otázku, mozoľnatá ruka ho zatlačila hlbšie do rozheganej postele a začalo sa to znova.

Tento krát sa ocitol na drevenej lavičke, pred dvojposchodovým kamenným domčekom s obrovskou záhradou. V diaľke bolo vidno sliepky aj malé jazero s kačicami. Pri dome bola z jednej strany pristavená garáž na dve autá a z druhej veľká terasa. Na terase sa pri peci, z ktorej sa šírila vôňa čerstvého chleba, zvrátila pekná žena s tmavými kučerami, čiernymi očami a pehavými lícami. Keď sa im pohľady stretli, usmiala sa.

Spoznal ju, bola to istá Viera, do ktorej bol svojho času zamilovaný až po uši. V jeho prvej práci, keď umýval riady v jednej reštaurácii, nastúpila tam ako mladá brigádnica, aby si popri škole privyrobila. Opätovala jeho úsmevy, rada sa s ním zhovárala, no on nie a nie odhodlať sa pozvať ju niekam po práci. Bol zlomený, keďže mesiac predtým ho podviedla jeho vtedajšia priateľka a on sa bál ďalšieho odmietnutia.

Po čase skončila, pretože mala na viac (každý to vedel) a on ani v posledný deň nenabral odvahu vyznať jej svoje city, aj keď mu niečo vo vnútri hovorilo, že ich zdieľala aj ona. Pár rokov na to sa oženil, len tak, z istoty so svojou Annou, a keď sa raz na ulici stretol s Vierou, len smutne sa pousmiala, akoby na neho žiarlila a on vtedy ten pocit využil na to, aby sa sám pred sebou chvastal, akú ženu nechal odísť.

Pred terasou sa hrali tri deti, obľah ho studený pot a po chrbte sa rozosiala husia koža. Každé jedno pekné a vysmiate. Pribehlo k nemu dievčatko, čierne oči po mame a malý nos po ňom, aby mu ukázalo fialový kvietok, čo odtrhlo v záhrade. Pochválil ju, pohladil po tvári a ona ho pobozkala na líce. Bol to pocit, aký nikdy v živote nezažil – srdce mu takmer puklo od radosti.

Jeho nevlastné deti mu náklonnosť nikdy neprejavili, bral to len tak, že je tu na to, aby ich uživil.

Dvaja chlapi naháňali veľké bieleho psa, akého si vždy predstavoval, a ten sa jašil s nimi. Mama na nich zavolala, akurát z pece vytiahla horúci chlieb a položila ho na stôl k bryndzovej nátierke a domácej zelenine. Vzal všetky tri deti, bol silný a oni také ľahučké, a za prenikavého smiechu ich usádzal k stolu. Sadol si aj on, ženuška vedľa neho sa naklonila, aby ho pobozkala, no v tom to celé zmizlo.

Ležal na posteli, hadičky, čo mal v nose sa triasli pod jeho vzlykmi. Nekričal, nepriečil sa, len sa zaboril do slzami zmočeného vankúša a chcel umrieť.

„Tak čo, vari si nechcel byť otcom?“ Pýtal sa ho posledný duch.

„Chcel, veľmi...“ Zhlboka sa nadýchol a vydýchol pán Lutna. „Ale ako to? Vari by ma chcela?“

„Viera? Chcela, pravda takého aký si bol vtedy, či by vám to vyšlo, to neviem ale viem, že si sa nemal len tak vzdať rodiny. Vzal si si ženu, ktorá ťa neľúbila, len potrebovala a ty si to vedel. Nebolo to sebecké, ale bolo to nečestné a kruté voči tebe samému. Vzdal si sa lásky a len si robil to, čo od teba spoločnosť očakávala.“ Odtiahol od neho ruku duch otca, akým mohol byť, a bez náznaku akejkoľvek emócie mu ukázal chrbát.

Pán Lutna ležal s paplónom až po bradu a sledoval tých štyroch, ktorí len mlčali s výčitkou v očiach. V tom sa cez zavreté dvere preplazilo ďalšie svetlo. Bol to opäť duch a kráčal rovno k nemu. Všimol si, že má na sebe biele topánky a rifle, aj cez voľný sveter bolo vidno mohutné svaly, bradu mal upravenú a šedivé vlasy začesané dozadu. Vyzeral zo všetkých najlepšie, a keď si dal dole štýlové slnečné okuliare, spoznal v ňom opäť seba.

„Už dost, naozaj, koľko ešte? Dajte mi pokoj!“

„Čoskoro Peter, čoskoro budeš mať pokoj.“ Usmial sa dvomi radmi bielych zubov.

„Prišli ste ma trápiť, nestačilo ešte?“

„Ale áno, máš pravdu. Ja som ťa neprišiel trápiť, nič ti nebudem ukazovať, ale vieš čo som?“

„Duch, duch môjho nenaplneného potenciálu.“ Opakoval úslužne pán Lutna.

„Ale aký? Vari si vedel, že keby si volil v živote statočne, nevzdával sa a žil v súlade s tým, čo ti vraví tvoje vnútro, nemusel by si vyberať medzi týmito?“ Ukázal rukou na všetkých štyroch okolo postele.

„Ale to už ako?“

„Mohol by si byť všetkým – milujúci otec a manžel, úspešný podnikateľ, uznávaný umelec so zdravým telom, fúrou koníčkov a peňazí, žil by si si ako kráľ vo vlastnom dome.“

„No ale...“

„Pozri sa!“ Prerušil ho nový návštevník, svižným krokom podišiel k nemocničnemu oknu a vytiahol žalúzie celkom hore. „No len sa pozri, vidíš?“

Pán Lutna si utrel uslzeného očí, posadil sa na vŕzgajúcej železnej posteli a vyzrel von. Chcel sa zľaknúť, no bohužiaľ, to čo videl, mu prišlo bolestivo uveriteľné. Celé parkovisko bolo posiate duchmi v rozličných šatoch a s rozličnými účesmi, no jedno mali spoločné – tvár patrila Petrovi Lutnovi.

„Je to možné?!“

„Možné, veru možné drahý môj. Nestal si sa ničím, okrem toho, čo z teba vyformovala spoločnosť a druhí ľudia, ktorých názor si si vzal k srdcu a bál sa žiť, bezpečne si sa preplazil až sem, do svojho hrobu a umieraš tak, ako si aj žil – sám a stratený.“

„Vy mi spôsobujete bolesť, akú som jakživ nezažil, načo?!“ Metal sa na posteli pacient.

„Načo, ja reku si to už pochopil, že začo?“ Pozrel sa mu do očí dokonaly Peter Lutna.

„Chcel by som to vrátiť, všetko by som urobil inak!“

„Naozaj?“ Pousmiala sa biela silueta nad jeho posteľou, ostatné štyri sa naklonili bližšie.

„Prisámbohu, vráťte čas a ja to všetko napravím, už viem, čo znamená žiť! Veľmi vás prosím, prosím!“ Vzlykal.

Posledný z duchov sa hlasno zasmial, ten zvuk zdrapil pána Lutnu za uši a zatriasol všetkými vnútornosťami. „Toto je tvoj trest! Nič sa vracat' nebude, to nevie nik, ani Boh

nevie vrátiť čas – to ako si žil, toto je účet za tvoje hriechy voči nemu!“

Pán Lutna len nemo zvraskol a izbu zahalila tma. Prístroje prestali pípať a na displeji sa objavila vodorovná čiara. Umrel s hrozným, pekelným pocitom výčítiek a ľútosti, ktoré nedokázal zvrátiť a už nikdy nezvráti.

V ten istý večer sa sestra Gabriela vrátila domov, do prenajatého bytu v centre mesta. Vytiahla si hrniec s obedom a postavila ho na sporák. Vedela, že jej drahý išiel do nočnej a tak má večer pre seba. Na chladničke si všimla oranžový lístoček s odkazom: „Na tvoje narodeniny som si vybavil voľno, ľúbim ťa.“ Srdce jej poskočilo a spomenula si na slová toho pacienta, pána Lutnu.

Prišiel jej veľmi smutný a zúfalý, akoby celý svoj život oľutoval. V jeho výraze videla slová, ktoré nevyslovil. Ona nechcela na smrteľnej posteli ľutovať nič, a tak vypla televízor, vzala do rúk počítač a začala písať o tom, o čom už dávno chcela, pri čom ani netušila, že ten večer vykročila cestou, na konci ktorej ju nečakajú žiadni duchovia.

2. PRÉMIA RUDOLFA JAŠÍKA

Barbora Tomášková

Príliš málo času

Zbadal som ho z diaľky; stál v uličke s kávou a zo spodného regálu vyberal balíček Melty. Vlasy mu značne preriedli a celkom obeleli, postava však ostávala ešte stále štíhla a pružná, aj keď pohyby boli už veľmi pomalé. Akoby vycítil môj pohľad, narovnal sa, otočil sa a pozrel na mňa.

„Michal,“ povedal ticho a nie veľmi prekvapene.

„Otec,“ povedal som ja, tiež celkom obyčajne, akoby sme sa v miestnej družbe takto stretávali každý deň, medzi bonboniérkami, kávou a instantnými nápojmi. A predsa len, bolo to dvanásť rokov, čo sme sa videli naposledy – dvanásť rokov slastne a bezstarostne sa prevaľujúcich v spomienkach. Dvanásť rokov márotnatného syna.

Podišiel som k nemu bližšie.

„Tak čo Michal, darí sa ti?“ opýtal sa otec. Náš prvý spoločný rozhovor po veľmi dlhom čase. Ruka s Meltou sa mu viditeľne triasla.

Darí sa mi? Na sekundu som sa zamyslel. Pred pár rokmi som založil stavebnú firmu, neskôr kúpil pozemok a auto, postavil dom na hypotéku. V očiach iných sa mi darilo. Sandru som spoznal na jednom z firemných team-buildingov. Obsluhovala našu partiu v bare, bola prítlačivo drzá, mala dlhé tmavé vlasy a skvelú postavu. Randenie šlo veľmi rýchlo, o láske sme spolu vlastne nikdy nehovorili. Skôr z praktických než iných dôvodov prebehlo za chvíľu rýchle áno na úrade, namiesto svadobnej hostiny nasledovala večerná párty s kamarátmi. Všetko veľmi akurátne a šik, žiadni zbytoční príbuzní, ktorí sa musia pozvať, lebo sa to patrí. Svadobnú cestu sme strávili mesačným cestovaním po Thajsku, každý deň sme jedávali v inom podniku, pozorovali slony v rezerváciách, večer zapínali klimatizáciu na maximum, lebo v tom sparne sa nedalo zaspať. Po troch mesiacoch od návratu domov sme si nemali čo povedať. Chvíľu sme to ešte ťahali, ale zbytočne. Dom s hypotékou išiel na predaj, auto som si nechal. Sandra si vzala psa a odišla ktoviekam.

S týmito skutočnosťami som sa veľmi pred ostatnými nechválil, pred otcom však bolo potrebné zachovať dekrétum.

„Pomerne,“ utrúsil som napokon krátko, tónom, akoby sa mi darilo nadmieru, ale nechcel som sa veľmi vyťahovať.

„Nevedel som, že tu bývaš,“ pokračoval otec. „Dlho si sa neukázal.“

Na zjavnú otázku v jeho hlase som neodpovedal – mlčanie dokáže občas raniť viac než slová. A presne to som chcel.

Z otca sálala staroba, v celej svojej nekompromisnej nahote a pravde. Nahrbený dedo, raziaci cigaretami a stareckou zatuchlinou. Hľadel som naňho a v duchu som uvažoval, ako môže byť tento roztrasený stavec môj otec. Úspešný, autoritársky a panovačný otec, ktorého som sa kedysi tak bál, a ktorému som nikdy neodpustil.

„Na tú školu pôjdeš, Michal!“ Otcov hlas nepripúšťal nijaké kompromisy. „Obaja moji synovia musia mať vysokú školu. Tak som rozhodol.“

„A basta,“ pomyslel si v duchu Michal, ale nahlas sa neodvážil oponovať. Facka otcovou tvrdou pravicou bolela, to vedel, a bolo jedno, či máte devätnásť alebo deväť.

Večer, keď si už všetci ľahli spať, vytiahol z otcovho sekretára pravý kubánsky rum (dar od otcovho spokojného klienta), vypil asi štvrt' fľašky a zvyšok vylial do umývadla. V otvorenom okne si zapálil cigaretu a chvíľu uvažoval. Napokon vzal veľký batoh, nahádzal doň nejaké veci, a na útržok papiera napísal: ‚Budeš mi chýbať, mama. Ale už sa nevrátim.‘

Matku mal rád. Ale ani ona sa nikdy nepostavila na jeho stranu, tiež mala strach z mužovho hnevu. Michal potichu vyšiel vchodovými dverami a vonku sa zhlboka nadýchol. Devätnásť rokov šikany sa skončilo.

„Kúsok odtiaľto som kúpil byt,“ odvetil som nakoniec. Otec prikývol, a s Meltou, ktorú ešte stále držal v rukách, sa neisto zohol ku košíku. Balíček dopadol s tupým úderom.

„Ako chlapec si to píjaval stále,“ povedal s fučaním, pomaly sa narovnávajúc. „Žiadne kakao, ani mlieko, vždy len Melta,“ zaspomínal sa.

Zahľadel som sa do jeho košíka: polovica rascového chleba, paštéta v konzerve, nejaká údenina zabalená v mastnom, voskovanom papieri, potom minerálka na dobré zažívanie, káva a časopis s krížovkami. Nákup starého osamelého muža. Kam sa podeli všetky tie značkové vína, kvalitné mäso a lahôdky, ktoré pán riaditeľ kedysi kupoval ako na bežiacom páse?

Otec zrejme vycítil moje myšlienky, odvrátil tvár a šuchtajúc sa pokračoval ďalej.

„Bez vašej matky to ide dole vodou – s domom, so záhradou, a aj so mnou,“ ozval sa po chvíli. V jeho hlase nebolo počuť sťažnosť, len jednoducho konštatoval fakt.

„Už je to desať rokov, čo mama umrela,“ pripomenul mi.

Vedel som to.

Michalovu matku mali ľudia radi a mala tak mnoho známych, aj keď to bola tichá, skoro až zakríknutá žena, v srdci však veľmi mäkká a láskavá. Svedčil o tom aj plný Dom smútku, na pohreb dorazila snáď celá dedina. Ani jedno miesto neostalo prázdne, ľudia sa tlačili aj v chodbičke, skoro všetci priniesli vence a smútočné kytice. Michal prišiel schválne až po začatí obradu, v čiernom obleku a tmavých slnečných okuliaroch. Ostal stáť celkom vzadu, v žiadnom prípade sa nechcel stretnúť s rodinou, potriasat' si rukou s príbuznými a prijímať sústrastné kondolencie, o ktoré nestál. Pred oltárom bola vystavená truhla, no veko už bolo zavreté, za čo bol však Michal rád. Chcel si matku pamätať ako živú, s hanblivým úsmevom a v dlhej tmavej sukni, ako stojí za sporákom a vyvára pre večné hladné tri ústa. V prednej lavici sedel otec, ten hrdo vystretý chrbát spoznal hneď. Jeho tvár zazrel len na chvíľku, z profilu, no nezrkadlil sa v ňom ani smútok, ani bolesť.

„Ako z kameňa,“ usúdil Michal pohrdavo.

Truhlu niesol jeho brat Miloš, strýko a dvaja bratrance. Keď okolo neho prechádzali, Michal natiahol ruku a rýchlo sa jej dotkol.

„Mama tu už nie je,“ uvedomil si odrazu a z tej náhlejšej ťažoby mu vyhrkli slzy. Vyšiel

rýchlo vonku na vzduch. Ovzdušie voňalo neskorou jeseňou, ženy nahlas spievali „Blíž, k tebe Bože můj“ a Michal uprene sledoval pohrebný sprievod. Zrazu na chrbte zacítil pohľad. Zmätene sa otočil a uvedomil si, že ho pozoruje nejaká mužská postava. Na jednu milisekundu sa ich pohľady stretli. Bol to otec.

Lepšie som si ho obzrel. Pôsobil veľmi ošumelo. Do obchodu prišiel v šedivých polátaných montérkach a v niečom, čo kedysi mohli byť gumené papuče alebo akési prezuvky. V pravej ruke držal fľakatú plátennú tašku a podchvíľou si nadvihoval okuliare s veľmi hrubými, zašpinenými sklami, aby si mohol prečítať cenovky. A to bývali časy, keď nevyšiel pred dvere inak ako v obleku a tmavých kožených poltopánkach! Nespoznával som ho.

Vždy som si myslel, že raz budem cítiť zadosťučinenie, vyhrám nad otcom, ukážem mu, že som iný než ma chcel mať, že si robím svoje a som spokojný, lepší než on. Miesto toho mi ho teraz prišlo ľúto. So slabším sa nedá súperiť.

„Si ženatý?“ Otec prerušil chod mojich myšlienok.

„Rozvedený,“ odpovedal som a chcel som zo zvyku pripojiť aj slovíčko šťastne, ale v poslednej chvíli som si to rozmyslel. Nevieť, či som sa tak za posledné mesiace cítil. Úspešne? To áno. Za chrbtom ma v práci volali big boss; ironicky, samozrejme. Očakával som veľa od seba a aj od ostatných, ale vždy len v záujme dobrej veci, ako som sám seba ubezpečoval v chvíľkach napätia.

Ale šťastne? Nad tým by sa dalo polemizovať.

„A čo deti?“ ozval sa otec znovu a rukou mávol na lentiľky v mojom košíku.

„Deti nemám, to je pre mňa,“ rýchlo som uviedol veci na pravú mieru, možno trochu zahanbene. „Sladké mám na nervy. V práci je to niekedy stres.“

Otec pokýval hlavou, ďalej sa nevypytoval. Pred pokladňou sa ešte na chvíľku zastavil a z regálu s drogistickým tovarom vybral pár sviečok, takých tých dlhotrvácnych, čo horia aj tri dni, alebo týždeň, neviem.

„Pôjdem zajtra mamke na hrob,“ vysvetlil. „Dal som za ňu odsľúžiť omšu.“

To ma prekvapilo. Otec, pokiaľ som si dobre pamätal, nikdy nebol veľmi nábožný, a do kostola zavítal len na niektoré sviatky, aj to nie každý rok.

„Pre mamku by to veľa znamenalo,“ podotkol ešte, a to ma prekvapilo snáď ešte viac. Nikdy som od neho nepočul, žeby mal čas a chuť zaoberať sa niekým iným než sebou. Otec sa následne pustil do akéhosi zdĺhavého monológu, hneval sa na zdražovanie a sťažoval sa na bolesti kĺbov, politiku prelínal spomienkami na minulosť, nesúrodo preskakoval z jednej témy na druhú. Ničím, vôbec ničím sa neodlišoval od ďalších dôchodcov, ktorí po obchode brádzili s nákupnými vozíkmi a naháňali zľavy.

Konečne sme sa pobrali smerom k pokladniam. Otec po jednom povyberal svoj nákup na pás, vytiahol vyblednutú peňaženku a po vreckách zľahadľoval drobné. Mladá predavačka gúľala očami, nahlas však nepovedala nič, na podobné tempo bola pravdepodobne zvyknutá. Otec nákup pomaly ukladal do vyblednutej plátenky, účet si starostlivo prezrel a skontroloval, poskladal a odložil do peňaženky, na dlani ešte prerátal výdavok. Zahľadel som sa na ďalší nákup, ktorý predavačka otrávene snímala, bol to ten môj: lentiľky, francúzska polievka v sáčku, dva rožky, biele víno a neska s balíčkom malých smotán do kávy.

„Nákup ďalšieho skrachovanca,“ preblesklo mi mimovoľne hlavou. „Ktorý z nás je teda ten slabší?“ pomyslel som si vzápätí. Myšlienku som okamžite zatrhol. „Nemá zmysel sa s ním porovnávať, sme z úplne iného cesta. Z otca nemám, chvalabohu, nič,“ odľahlo mi.

Čakal ma pri východe. Pri dverách si nechal opretú francúzsku barlu, teraz s ňou nešikovne manipuloval, zavadzala mu taška s nákupom. Skôr z očakávanej slušnosti než z vlastnej dobrej vôle som k nemu pristúpil a pomohol mu. Ticho poďakoval.

Vedno sme vychádzali z obchodu cez veľké presklené dvere, otec predo mnou, opatrne našľapujúc, ja pomaly za ním.

Odrazu sa mi periférne zazdalo, že vidím otca spreď dvanástich rokov, presne takého, aký bol. Oblial ma pot a vyľakane som sa otočil ku sklu.

Vysoká vzpriamená postava, sebavedomé držanie tela. Tmavé sako a cigarety trčiace z vrečka, pod pazuchou fľaša vína.

Tvrдый nekompromisný pohľad.

Pýcha.

Bol som to ja.

Zahanbil som sa.

Možno sme mali na seba len príliš málo času.

Spoznať sa, tak naozaj, a pochopiť svoje postoje.

Povedať, aspoň občas, tie obyčajné slová... prepáč... ďakujem... mám ťa rád...

„Poďme domov, otec,“ povedal som napokon.

3. PRÉMIA RUDOLFA JAŠÍKA

Natália Ivančová

Rubikon šťastia

Kráčam po lúke a zubaté slnko mi zohrieva líca. Začína jeseň, moje obľúbené obdobie roka. Po pravej strane si veselo poskakuje Vivien a niečo spieva. Tuším je to Krásna, krásna, kde si húsky pásala. Naučila sa to pred pár dňami, keď počúvala svoju obľúbenú Albi knihu. Naľavo ide Sebastián. Zamyslene hľadá do zeme a medzi očami má roztomilú detskú vrásku. Ktovie, čo beží jeho malou hlávkou. Usmievam sa. Milujem ich. Oboch.

„Mami?“ Odrazu na mňa pozrie tými svojimi nádhernými zamyslenými očami.

„Áno, Sebi?“

„Kedy príde tatko domov?“ Pýta sa, akoby mu čas dával nejaký význam. Akoby vedel, čo znamená „o štyri hodiny“. Pritom jeho čas je iba prítomnosť. Iba tento okamih, ktorý práve prebieha. Žiadne plány, žiadne starosti, žiadne premýšľanie nad budúcnosťou. Tá detská ľahkosť žitia.

„Keď prídeme domov, mal by tam už byť,“ odpovedám, hoci si tým nie som úplne istá. Nikdy presne neviem, kedy príde.

„Pod horou, pod horou, čierne psíča breše,“ Vivien preladá na ďalšiu pieseň.

Zhlboka sa nadýchnem, vo vzduchu cítiť vôňu nahnitého lístia, húb a machu. Prichádzame na naše obľúbené miesto. Rozprestieram deku a sadám si na ňu. V ruke sa pohrávam so suchou trávou, lámem ju na drobné a drobnejšie časti. Viv schmatne do ruky loptu, ktorú sme so sebou doniesli a hádže ju Sebovi. Ten ju chytá a začínajú sa spolu hrať.

A ja mám čas len pre seba. Trochu vydýchnuť. Trochu sa sústrediť na svoje myšlienky, na mňa. Na to, kým vlastne v tom celom som.

O pár mesiacov nastupujem do práce. Po takmer štyroch rokoch doma sa opäť začlením do pracovného života. Znovu sa budem na dennej báze stretávať s ľuďmi v mojom veku, rozprávať sa s nimi o bežných veciach, nehovoriť všetko zjednodušene, aby to pochopilo malé dieťa a najmä... Najmä! Budem sama pre seba. Aspoň tých pár hodín v práci.

Zároveň sa toho bojím. Budem to ešte vedieť? Budem vedieť byť bez nich? Budú oni vedieť byť bezomňa?

Znovu mám pohnútku pozrieť na telefón, či mi nenapísal. Našťastie som ho tentokrát so sebou na lúku nevzala, vedela som, že to na mňa príde.

„Ahojte. Ahoj,“ zadíval sa na mňa, „môžem si prisadnúť?“

„Jasně,“ odpovedala Jana a škerila sa. Do mojich úst sa slová nedostávali. Zasekli sa niekde na polceste.

Všimla som si ho, už keď sme vošli do baru. Bol opretý o jeden z tých vysokých stolov, pri ktorých sa len stojí, v obklopení ďalších dvoch mužov. On však vynikal. Niečo z neho vyžarovalo. Niečo, čo brnklo priamo na moju strunu. Možno to bol prenikavý pohľad, ktorým si ma prešiel. Možno to boli jeho potetované ruky. Možno dokonalé zuby,

ktorými sa usmieval na niečo, čo povedal muž vedľa neho. A možno to bolo proste niečo, čo šlo priamo z neho. Chémia.

V živote sa to nestáva často. A niekomu sa to nestane nikdy.

„Tuto mladá pani je ale zadaná so záväzkami,“ chvatne dodala Diana, keď si všimla, že jeho pohľad opäť ubehol mojím smerom.

Ležérne som prikývla v presvedčení, že sa o pár minút zdvorilo vytratí a ostane po ňom len omamná korenistá vôňa.

Ale nevytratil sa.

A napriek tomu, že ja som ten večer brala iba ako príjemnú zábavu a nezáväzný rozhovor, na jeho konci som mu dala svoje telefónne číslo.

Vypýtal si ho, a mňa akosi nič nezastavilo v tom mu ho dať.

Srdce mi pri ňom búšilo ako splašený kôň a motýle v bruchu ma štekli ešte dlho po tom, čo som prišla domov a ľahla si do chladnej manželskej postele k Tomášovi.

Znovu sa zhlboka nadýchnem, precítim prítomnosť. Hľadím na deti ako sa šantia a snažím sa zobrať si z nich príklad. Ako nič neriešiť, ako si len užiť tento okamih. Slnko svietiace do tváre, včelu poletujúcu okolo Sebastiána, chrobáka snažiaceho sa vyliezť ku mne na deku.

Od toho večera som na neho nedokázala prestať myslieť. Na to, ako medzi nami plynul rozhovor, ako sa dokázal ponoriť do hlbších tém, ako sa zaujímal o moje deti, o mňa, a ako ma tie jeho zelené oči pri tom celom hltali. Usmieval sa na mňa, a pristihla som sa pri tom, že takmer pri všetkom, čo rozprával, som sa usmievala i ja na neho.

Prichádzame domov. Otváram dvere do bytu a vidím, že Tomáš ešte nie je doma. Jeho topánky tu zatiaľ nie sú.

„Mami, kedy príde tatko? Povedala si, že keď prídeme, už bude doma,“ Sebastián na mňa šmarí jednu nevinnú výčitku hodnú štvorročného chlapca.

„Ja viem, miláčik. Asi sa zdržal v práci,“ odpovedám mu a zároveň hľadám telefón, aby som sa skontrolovala, či mi nepísal, prečo bude meškať.

Nepísal.

Aj napriek tomu sa mi do líc nahrnie teplo a v hrudi sa to opäť začína ozývať. Správa. Od neho.

Tobias: Aký máš deň, Luci? Kliše otázka, čo? No naozaj ma to zaujíma. Dnes som bol v meste na kávu. Sadol som si na lavičku pri fontáne a predstavoval si, ako tam sedíme spolu.

Je krásne vedieť, že niekto na mňa myslí počas svojho dňa.

Ja: Ahoj, Tobi. Deň bol taká klasika, akurát sme si s deťmi urobili výlet na lúku nad mestom. Tá káva znie lákavo. Mal si voľno v práci?

Z našich správ mi je viac než jasné, že stretnutie pri káve by prelomilo ľady, ktoré zatiaľ prelomiť nechcem. Kvôli deťom.

Jeho náklonnosť a záujem je ale lákavý.

Počujem buchnúť vchodové dvere. Moje myšlienky musia ísť znovu do úzadia. Zapínam režim mama a manželka a idem do kuchyne ohriať Tomášovi obed.

„Deti, prišiel tatko,“ oznamujem im hlasno, aby ma určite počuli. Môžu ísť k nemu a ja dúfam, že konečne trochu vypnem z toho kolotoča starostlivosti o ich prežitie, v ktorom som sa zasekla.

„Tatii!“ Sebastián sa mu hádže okolo krku. Tomáš ho stíska a túli si k sebe už aj Vivien,

ktorá dobehla ako druhá. Pozrie na mňa. Čakám úsmev, alebo aspoň náznak niečoho, že je rád, že je doma. No nič. Nedočkám sa.

„Pod' sa s nami hrať,“ volá ho Viv.

Prikyvuje: „Hned' prídem, zlatíčko. Len sa idem vykakať, dobre?“

Uškrniem sa, ale len tak sama pre seba. Lebo presne toto som čakala, že sa stane. Keby som si však dovolila niečo k tomu povedať, už by sme sa hádali. Takže mlčím. Radšej. Pre pokoj v domácnosti. Teda, pokoj pre deti.

V mojom vnútri to zúri. Mám tesne pred explóziou. Zatvorím oči, zhlboka sa nadýchnem a predstavujem si lúku, na ktorej som dnes sedela.

Koniec októbra so sebou priniesol dlhé chladné večery trávené doma. Prevažne ja s deťmi. Občas bol s nami aj Tomáš, no väčšinu času trávil v práci, alebo za počítačom. Hral tam hry. Nevadilo mi to. Už nie.

Zväčša som si totižto po večeroch písala s Tobiasom. Stali sme sa naozaj dobrými kamarátmi, a vždy, keď som potrebovala poradiť, alebo sa len tak vyrozprávať, bol tu pre mňa.

Prirástol mi k srdcu a na každé pípnutie mobilu som sa nesmierne tešila.

Náročné dni som zvládala len vďaka tomu, že som si od neho našla správu a vedela som, že na mňa myslel. Tak, ako ja na neho.

Nezabúdala som ale na záväzky, ktoré som mala. Nezabúdala som, že tu mám dve malé deti, ktoré potrebujú rodinu. Potrebujú svoju mamu a otca. Nech už je to medzi nimi akékoľvek. Všetok? Alebo nie?

Každopádne, Tobias mi občas niečo naznačoval. Nikdy som to neposunula za svoju pomyselnú morálnu hranicu, hoci už boli momenty, kedy som zvažovala kadečo. Aj to, že sa s ním stretnem a užijem si tú chémiu a iskru, ktorá medzi nami fungovala už vtedy v bare.

Sedím na gauči a čumím na telku. Viv a Sebi sa dnes výnimočne zhodli, akú rozprávku si zapneme. Zvíťazili Autá, a keďže som to videla už hádam päťdesiatkrát, v polovici strácam záujem. Práčka ma práve privoláva pípaním, a tak idem pre bielizeň.

„Mami, som hladná. Prosím si papať,“ zahľási Vivien. Môj zrak padne na Tomáša, ktorý pozerá na mobile futbal. On si nič nevšímá.

„Mamiii...“ Vivien dobiedza.

„Počujem ťa, miláčik. Skús poprosiť tatka, vidíš, že ja robím niečo iné a tatko má čas,“ snažím sa jej odpovedať čo najjemnejšie. Uvedomujem si, že ona nie je zdroj môjho hnevu.

„Tatko, prosím si papať.“

Konečne sa Tomáš zapojí, a hoci s obrovským povzdychom, ale predsa, sa postaví z kresla a pripravuje jej večeru.

„Môžeš urobiť aj pre Sebiho,“ poviem mu to tak neutrálne, ako len dokážem.

„Mhm, to je mi jasné.“

Kedysi sme sa vedeli rozprávať krajšie. Dokonca boli časy, keď sme sa pri každom odchode z bytu, pri každom príchode domov, a pri každom stretnutí von, pobožkali. Niekedy sme sa k sebe túlili, milovali sa. Potom prišli deti, a nejako sa to naštrbilo. Každý deň bol rovnaký. Každý deň som pocítovala krivdu, že som na všetko sama. Bola som k nemu zlá. On bol zlý ku mne. Povedali sme si škaredé veci. A už nebolo cesty späť. Škody boli napáchané a hoci sme spočiatku mali záujem to opraviť, nedarilo sa.

„Ako dnes bolo v práci?“ Snažím sa vytvoriť príjemnú atmosféru a začať normálny rozhovor. Nie taký, v ktorom niečo žiadam alebo potrebujem.

Popri robení večere pozerá futbal na mobile. „Bolo to únavné. Som spoločensky vyčerpaný, nechce sa mi veľmi rozprávať.“ Opäť jeho podľa zablúdi ku futbalistovi striedajúcejmu na bránku.

Môj pokus bol márný. Ako už niekoľko stokrát predtým.

Spoločensky vyčerpaný. To je pojem, ktorý mne nič nehovorí. Nechce sa mu rozprávať. Fajn, ďakujem. Ja sa tu celý deň bavím na úrovni štvorročného dieťaťa, s dospelým by som asi aj tak nevedela komunikovať. A „vďaka“ za záujem, aký deň sme mali my.

Schmatnem do ruky telefón a bez rozmýšľania vytvorím novú správu. Tobiasovi.

Ja: Čo by si povedal na to, keby sme sa stretli?

Neváham ani sekundu a odošlem ju.

Tobias: Zajtra o pol piatej?

Prišlo mi vzápätí.

Ja: Teším sa :)

Ruky sa mi trasú. Neviem, či od nervozity, že som sa takto rozhodla, alebo od nadšenia, že ho konečne uvidím.

Niekde v hĺbke duše som cítila, že je len otázka času, kedy to dospeje do tohto bodu.

Tobias: Neviem sa dočkať! Len mi ešte napíš, kde sa stretneme :D

Ja: Aha, dobrý postreh. Hm, čo tak v Mucaffé na Hlavnej?

Milujem to miesto. Je to tam romantické, je tam pokoj, majú fakt dobrú kávu, a vždy, keď som tam bola, predstavovala som si ho pri sebe.

Tobias: Dohodnuté, Luci :) už sa teším. Prajem ti pekný večer, verím, že deti ti dajú spať aj napriek tomu ich prechladnutiu.

Ja: Ďakujem. Ahoj, Tobi :)

To, že sa teším, a zároveň desím, mu radšej nepíšem. Je to predsa rozhodnutie, ktoré mi môže kompletne zmeniť život. A nie len mne...

Je zvláštne, že vôbec necítim stres. Ani napätie. Ani hanbu. Nič. Jediné, čo mnou momentálne lomcuje, je neuveriteľná túžba skríknúť od radosti a poskočiť si. Svet sa mi dnes zdá akýsi farebnejší, živší, ľudia akýsi prívetivejší. Stretnutie bolo nádherné a domov sa vraciam v dobrej nálade.

Bolo to tak krásne, ako som si predstavovala. Ba možno dokonca aj krajšie. Letmé, no drzé pohľady do očí doplnené nenápadnými pohľadmi do môjho výstrihu, úsmev, ktorým nešetril a za ktorý by vraždila nejedna žena. Pozorné, i keď zdržanlivé gestá, náhodné dotyky rúk, a vzájomné doberanie sa. Nasmiala som sa tak dobre, ako už dlho nie. Svalovka na bránici hovorí za všetko.

Jeho hlas ma láska v ušiach. „Musíme to zopakovať, Luci. Je mi pri tebe nenormálne dobre.“

„Aj mne pri tebe,“ odpovedala som. Jemne ma pohladil po ruke a zadíval sa mi priamo do očí. Akoby videl do mojej duše.

„Nerozumiem,“ dodal po chvíľke upreného očného kontaktu.

Začudovala som sa: „Čomu nerozumiáš?“

„Ako môže existovať žena, ako si ty.“

Moje intímne partie sa rozochveli. Asi som to potrebovala počuť. Vedieť, že je o mňa

stále záujem. Že nie som len žena v domácnosti, ktorá uvarí, uprace, operie, ale ktorá je stále prít'azlivá, žiadaná, má svoje ambície, ciele.

V lícach som mala odrazu červeň.

Išla som mu na to niečo povedať, ale hlas sa mi zasekol. Nevedela som, čo dodať.

„Nič na to nehovor, proste príjmy kompliment,“ stisol mi ruku, akoby znovu vyhľadával spoločný dotyk.

Vzápätí sa ale strhol a ruku odtiahol. Okolo prešiel mladý pár.

Motýle splašene búchajú v mojom vnútri a cítim sa nažive. Konečne žijem, nie len prežívam.

A hoci sme to ukončili pri všetkej slušnosti, pravda je taká, že po veľmi dlhej dobe som opäť mala hriechne chute. A nie na muža, ktorý bol doma s našimi dvoma deťmi.

Čítam si knihu a popíjam čierny čaj. Užívam si sobotnú pohodu a ticho v byte. Deti sú u mojej mamy a Tomáš bohvie kde. Volá mi neznáme číslo. Nerada dvíham neznámym číslam, no tentokrát to urobím. Niečo mi hovorí, že by som mala.

„Haló?“

Ticho. Nič, len ticho.

„Haló? Počujeme sa?“

Opäť len ticho. Pozriem na telefón, no hovor stále prebieha. Prstom idem t'uknúť na červené tlačidlo na displeji, keď sa odrazu ozve ženský hlas. „Kto si?“ Pýta sa.

„Prosím? Veď vy voláte mne.“ V jej hlase počujem zúrivosť. Opantá ma zlý pocit.

„Kto si, doriti? A prečo si vypisuješ s mojím mužom?!“

Začínam cítiť, ako sa mi do tela vkráda slabosť. Na lícach sa objavuje červeň. Hanba. Poníženie. Zlosť. Smútok. Sklamanie.

Nemusím sa ani pýtať a viem, o koho ide.

„Hm? Tak čo si tak ticho, ty štetka?! Zrazu ti došli slová?!“ Jej hnev na mňa srší z každého slova, ktoré vysloví. „Neopováž sa mu ešte niekedy ozvať! Nedovolím nejakej f'andre, aby zničila našu rodinu, počuješ?!“

Rodinu? O akej rodine to hovorí?

„Ale,“ chcem jej niečo povedať, hocičo, no nepustí ma k slovu.

„Žiadne ale! Neopováž sa mu už viac ozvať! Nech to bolo čokoľvek, čo si si myslela, že medzi vami je, je tomu koniec! Rozumela si?!“ Vykríkne a asi čaká na odpoveď.

Mňa však bolí v hrudi. Hrdlo mám stiahnuté a obrazy pred očami sa mi začínajú rozmazávať.

„Počuješ ma?!“ Vykríkne opäť a ja sa strhnem. Zruším hovor. Telefón šmarím na zem a nechám voľný prechod plaču.

Netuším, o akej rodine to hovorila. Má ženu? Má deti? Prečo mi to nikdy nepovedal?

Neviem, čo mám robiť. Sedím na zemi a tisnem k sebe kolená. Cítim sa odporne. Slzy mi zmáčajú legíny a oči začínajú opúchať. Mám mu zavolať? Mám sa ho opýtať, čo to celé malo znamenať? Chcem to vedieť?

Počujem buchnúť vchodové dvere. To bude určite Tomáš. Rýchlo si pretriem uslzené oči, vyfúkam si nos a pozviecham sa na nohy.

„Ahoj,“ zamumlem z obývačky.

„Idem do sprchy,“ prejde okolo bez pozdravu. Nič si nevšímol. Dokonca ani mňa. Zase

raz.

Sedím pri kuchynskom stole a hľadím na papier pred sebou. V byte je ticho. Počut' iba slabý bzukot chladničky a tlmené zvuky áut spoza okna. V mojom srdci je ticho. A to je asi dobré znamenie. Konečne je v ňom pokoj a mier. Nekričí, že sa cíti nedocenené. Nekričí, že sa cíti ublížené. Je vd'ačné. Vd'ačné za dve krásne deti, ktoré ho zaplňajú úplne celučičké celé. Nepotrebuje nikoho d'alšieho. Žiadneho nevď'ačného Tomáša, ktorý bol natoľko zameraný iba na seba, že sa nezaujímal o nič a nikoho vôkol neho. Ani žiadneho Tobiasa, ktorý si len vypĺňal prázdno cítiace pri svojej vlastnej žene a troch deťoch.

Pohľadím biely papier pred sebou.

Rozvod.

Je to definitívne. A hlboko vnútri viem, že je to tak správne.

ČESTNÉ UZNANIA

Katarína Marcinková

Sarajevská duša

Lucia Masná

(NE)obyčajné prázdniny

Lenka Starinská

Jeden balík na Nebeskú

Elizabeth Struhárová

Les

Natália Točková

a MOTÝLE

Issabela Veljan (pseudonym)

Jeseň jednej ženy

Daj mi ruku, pôjdeme na kávu. K Ašikovi, do kaviarne na kopci, hneď nad Sebilj, kde sa kedysi napájali kone. Dnes, keď sa tam postavíš, obklúčia ťa holuby. Roztvoriš dlaň, ponúkneš kúsok chleba. Holuby priletia, krídla zašuštia ako pozdrav a odrobinky si vezmú smelo, akoby im predsa patrili viac ako nám.

Posadíme sa. Za pultom v pozadí nápisu kaviarne stojí staršia pani. S istotou človeka, ktorý tento rituál opakuje desaťročia, rovnako starostlivo nalieva naraz niekoľko bosnianskych káv. Každý jej pohyb má svoj rytmus – lyžička o lyžičku, pena o penu – akoby práve ona dávala tomuto miestu dych a život. Fascinovalo ma to natoľko, že si dnes neviem presne vybaviť, čo mala oblečené, ani aké mala vlasy. Zostala mi po nej len vlna energie, zvláštne napätie spojené s pokojom, ktoré sa za ňou nieslo ako vôňa čerstvo zomletej kávy.

Ašik, slovo pôvodom z Osmanskej ríše, znamená láska, alebo byť zamilovaný. To je práve ten pocit, ktorým ma toto mesto ťahá za ruku. Keď mi konečne odvaha vystúpi z brucha až do úst, opýtam sa tejto pani, ako by opísala Sarajevo jedným slovom.

Usmeje sa a smelo povie: „Láska. No a život. Všetky tieto farby, vône, dôkladne vybrané detaily, orientálne potahy na stoličkách, svetlo lampášov, ručne vyrobené čipkované obrusy a kvety hadžibegu na stole, všetko toto šepká náklonnosťou a dýcha životom.“

Už tomu rozumiem. Nie je to až tak veľmi o nás, o tebe, ani o mne. Ako jednotlivec sa nemôžeme upokojiť. Uspokojiť sa so životom. Až keď si sadnete na tieto orientálne lavice, môžete sa povzniesť nad šaty na tele i nad vlasy na hlave. S pokojnou myslou si upijeme z bosnianskej kávy a zajeme to kockou rahat loka. Lebo tu ľudia nehovoria príliš hlasno, neusmievajú sa príliš nepravdivo a nežijú príliš chaoticky. Keď sa im zahľadíš do tváří, všimneš si ich spokojný úsmev, akoby tam sedel bez arogancie, bezdôvodne, len tak. Tu ľudia žijú pomaly, pozorujú všímavo a milujú v tichosti.

Pri odchode mi bosnianska pani ešte prezradí jej obľúbené miesto: „Chod' k Sarajevským ružiam. U nich leží viac príbehov, než unesieš. Ale aj láska, čo ich drží pokope“, odpovie pani od Ašika a ja sa poberiem ďalej, hoci ešte celkom zmätená z jej slov.

Počula som, že sa do Sarajeva bud' zamiluješ na prvý pohľad, alebo ho budeš naveky nenávidieť. „A ty? Ako ho vidíš?“ opýtam sa kamarátky.

„Je to nenávisť v láske,“ odvetí. „Nenávidím jeho preplnenosť, oneskorenie, nefunkčnosť a hluk. Nevie sa sústrediť, keď popri nás revú motorky. Nemám rada miesta, kde ľudia kráčajú každý iným tempom. Jeden sa vlečie, druhý sa náhli, tretí hľadá niekde hore.“

Usmejem sa, trochu poučujúco, no nie povyšenecky. „Vieš čo? Mne to až tak neprekáža. Na chvíľu sa na niekoho zahľadieť ma nespomaľuje. Naopak – v tých pohľadoch sa cítim viac videná. Akoby som sa na okamih stala súčasťou ich cesty: s jedným sa prechádzam, druhému pomáham predrat' sa cez ulicu, s tretím sa dívam do hora.“ Možno predsa len ako cestovateľ, ktorý vie vystúpiť zo svojho vlastného kufra, pomyslí si už len v duchu. Napriek tomu, že sa do mesta zamilúvaš s každým nádychom orientálneho vzduchu, zarýva sa ti pod kožu aj nenávisť, ktorá šepká o minulosti. Budovy, bytovky, domy, vyzerajú ako kocky naukladané na seba, bez človečiny. No keď zdvihnem hlavu vyššie,

prízmúrim oči proti slnku a zaostrím, všimnem si zvláštne diery v týchto mojich fiktívnych stavebniciach. Čím bližšie sa dívam, tým viac sa moje predstavy vydierekovávajú. „Toto som si všimla po prvýkrát,“ poviem koktavo kamarátke. Pozerá na mňa s údivom, takmer posmešne, akoby nechápala, ako sa mi darí tak ľahko sa strácať v realite.

„To je vojna,“ odvetí napokon. Vzpriamene sa zastaví pred budovami, zhlboka vydýchne, akoby chcela aspoň v hlave prelušiť ten mrazivý krik výstrelou.

Keď sme sa vracali cez Baščaršiju, pod nohami mi odrazu vyrástli ruže. Sarajevské ruže. Nedá sa ich uchopiť, privoňať si k nim ani na chvíľu podržať ich nevlastnú ťažobu. Stojíme teda obe nemo na dlažbe, vykachličkovanej príbehmi, ktoré niekto zalial červenou živicom.

Niekedy neverím, že ma zem ešte dokáže podržať tak, ako táto hmota už desaťročia drží nedopovedané životy. Mám strach, že sa zosuniem z jej kriviek, že môj význam sa stratí v hromade vyprázdnených slov. „Ty máš ešte vieru?“ šepnem so zahmleným pohľadom.

„Nie celkom,“ priznáš. „Ale nemôžem to zakryť, nemôžem sa tváriť, že sa ma to netýka. Tie ruže musia bolieť – inak by už nič nezostalo. Kým budú klíčiť stále nové, nech v nás ostane aspoň tá bolesť, aby sme sa ešte dokázali chytiť a nepustiť na samom okraji sveta.“

No nie všetky osudy sú tragické. Zrazu ma prerušia zvony kostola, piesne mešity a ozvena synagógy. Akoby sa na chvíľu chceli zosynchronizovať. Pre nás, aby sme v nich mohli počuť aj ich odlišnú realitu. Zastavím sa v tejto neuveriteľnosti. Vieš si to predstaviť? Z ulíc sa vynárajú jazyky Bosniakov, Chorvátov, Srbov, Turkov. Ľudia si podávajú ruky, usmievajú sa, vymieňajú vône, chute, názory. Zažil/a si to už niekedy? Toľko láskavosti, toľko akceptácie, toľko vlídnosti? Odpovedal ti už život niekedy takto?

Vsaj nás, Sarajevo. Chceme sa od teba učiť, ako byť.

Keď zhasne svetlo, vychladne káva a ľudí poženie vzrušenie do ulíc, začnú sa rozlievať kokteily, natáčať pívá a pohľady hustnúť. Ženy v lodičkách a krátkych šatách kráčajú ulicami ako výklady mužov. Mesto oživa iným dychom – nádychom spontánnosti. Hudba sa vlní na každom rohu a necháva nás unášať sa do vlastnej hemisféry. Akoby sme stáli v jej strede, v jej duši, súčasťou tejto zmesi zvukov. Zmesi života.

Parfumy, cigaretový opar, vodná fajka, vôňa čevapov, všetko to nasávam. Ľudia sedia a dýchajú slobodou. Nezáleží na tom, že zajtra zasa vyjde slnko. Dnes si ešte každý nájde chvíľu na to, aby sa posadil, žil. Bol.

A hoci toto mesto cez deň vydychuje hluk a zhon, noc mu to všetko ukradne.

Sarajevo. Chceme sa ti vyzliecť donaha. Vziať všetko, čo ponúkaš, a stratiť sa v твоjich uliciach. Nechať svoju identitu ako stopu rúžu na cigaretovom ohorku.

Nikdy sa mi ešte tak ťažko nezaspávalo ako teraz, pred tebou. Aj keď dážd' klope na okno, nohy sa chcú postaviť a odkračať do ulíc. Chcú ísť ponad mosty, po kameňoch histórie, chcú dýchať umenie a v ušiach nosiť zvony i šum jazykov. A hoci tu každý kráča iným tempom, všetci si ľaháme spať rovnako. Preto zhasínam. Odchádzam s odľahčenou dušou a to, čo si nechcem odniesť, rozsypem po sarajevských kopcach.

Život mi odpovedal:
jazykom, ktorým sa nedá hovoriť,
láskavosťou, ktorú nemožno uzemniť,
prirodzenosťou – niekam patriť.

Hovorí sa, že kto sa napije z česmy, ten sa vráti.
Preto sa napijem trikrát: za seba, za teba a napokon za nás.
Nech sa navrátíme?

(NE)obyčajné prázdniny

„Čo tak búchaš tými dverami? Čo ti urobili? Ony za tvoju zlú náladu nemôžu,“ nahnevaným hlasom okríkol otec Magdu.

„Ony nič, ale vy hej!“ mrzuto odvrkla Magda a sadla si do auta. Dala si do uší slúchadlá, počúvala hudbu a premýšľala: „Život je taký nespravodlivý! Má 13 rokov, patrí medzi najpopulárnejšie dievčatá v škole, minulý týždeň sa dozvedela, že sa páči jednému chalanovi z vedľajšej triedy a namiesto toho, aby zažila luxusnú dovolenku pri mori ako všetky jej kamarátky, cestuje na prázdniny k starej mame! A to len preto, že rodičia musia ísť na služobnú cestu. To nie je fér! Ved' už má trinásť, dokázala by sa o seba postarať aj sama. Ale nie! Vraj by to bolo od rodičov nezodpovedné! Starkú síce má rada a keď bola menšia, vždy sa na prázdniny k nej tešila, ale...už je to trápne.“ Bola nahnevaná na rodičov i na celý svet.

„Pekné prázdniny, Magdi, už si to v tomto zapadákov,“ zapriala si v duchu, keď vystupovala z auta pred domom starej mamy. Na dvore ich už s úsmevom očakávala starká, ktorá všetkých radostne vyobímala. „Magduška, čo je s tebou? Prečo si taká tichá?“ pohľadila starká vnučku po hlave. „To nerieš, starká,“ potichu odvetila Magda. Nechcela byť protivná aj na starkú. Vedela, že ona za to nemôže a nechcela jej ublížiť. Mala ju naozaj rada, len, nechcela stráviť týždeň svojich drahocenných prázdnin v chalupe na okraji lesa.

Rodičia ešte chvíľku posedeli v kuchyni, vypili kávu a odišli. Magda smutne pozerala za odchádzajúcim autom. Celé popoludnie trucovala v izbe. Nervózne chodila po izbe a snažila sa chytiť signál na mobile. Postavila sa na stoličku, vyklonila z okna, bola ochotná zavesiť sa hoci aj na luster, len aby aspoň na pár minút chytila signál a mohla si pozrieť nové video od svojej najobľúbenejšej youtuberky. Zúfalo sedela na posteli a premýšľala, kde by ešte v starom dome mohla nájsť signál. Vtom dostala nápad. POVALA! Keď nenájde signál tam, tak už nikde! „Starká, idem pozrieť na povalu,“ zakričala Magda do kuchyne a rozbehla sa k rebríku na povalu.

Na povale ju privítala stará známa vôňa. Pamätala si ju ešte z detstva, pretože práve na povale strávila veľa času so starkým, ktorého zbožňovala. Rozprávali sa, smiali a popritom z malého okienka pozorovali srnky a iné zvieratá, ktoré prichádzali ku krmidlu neďaleko chalúčky. Starký ako bývalý horár Magde často rozprával svoje zážitky z lesa, učil ju rozpoznávať stopy zvierat a odlíšiť liečivú rastlinu od jedovatej. Najradšej zo všetkého však Magda počúvala starkého rozprávky.

Keď starký pred 2 rokmi zomrel, niesla to veľmi ťažko. Magda vdychovala vôňu povaly a zrazu pri srdci zacítila zvláštny pocit. Po tvári jej začali tiecť slzy. „Ach, starký, tak veľmi mi chýbaš!“ zašepkala a začala sa obzeráť okolo seba.

Ošarpané kreslo, staré knihy, jelenie parohy, diviacie kly, vtáčie pierka a dokonca medvedí pazúr! Povala bola plná vecí, ktoré jej starkého pripomínali. Magda úplne zabudla, že na povalu prišla kvôli signálu. Zrazu začula zapišťanie. Myš! „Aaaaaaaa, myš nie!“ zhikla vystrašene, pretože práve z týchto malých zvieratiek mala panický strach. Rozbehla sa k rebríku, aby z povaly utiekla do bezpečia svojej izby, ale nevšimla

si krabicu ležiacu na zemi. Bum! Neplánované stretnutie s krabicou sa skončilo pádom. Magda si bolestivo súchala odreté koleno, keď si všimla, že z prevrátenej krabice vypadla stará, obhorená písanka. So záujmom, opatrne, písanku zodvihla. Spoznala starkého písma. „PREČO“, prečítala si nadpis na úvodnej strane písanky a začala v nej listovať. „Starkého rozprávky!“ zašepkala prekvapene. Sadla si do ošarpaného kresla a začala čítať. Zrazu mala pocit, že je znova malým dievčatkom, sedí starkému na kolenách a on jej rozpráva svoje rozprávky. Zabudla na myš, na signál, na svoj hnev na rodičov i na luxusnú dovolenku. Hlavou jej vírili spomienky na starkého. Na ich spoločné chvíle a zážitky. „Toto musím ukázať starkej!“ zvolala Magda, vyskočila z kresla, zišla z povaly a bežala na dvor. „Starká, starká, pozri, čo som našla na povale v starej krabici! Starkého rozprávky! Písanka je síce obhorená a viaceré rozprávky sa zničili, ale niektoré sa zachovali a sú naozaj krásne!“ mávala Magda písankou starkej pred očami.

„Ach, starkého písanka. Úplne som na ňu zabudla. Už som ju chcela vyhodiť, ale...“ starká pohľadila Magdu po vlasoch, opatrne zobrala písanku do ruky a sadla si na lavičku. Magda si ticho sadla vedľa nej. Objali sa.

Prázdniny u starkej napokon vôbec neboli také zlé, ako sa Magda obávala. Práve naopak. Signál na mobile síce nenašla, ale sama prekvapene zistila, že jej ani nechýbal. Namiesto pozerania videí a vytvárania statusov na TikToku chodila so starkou na prechádzky do lesa, zbierali a sušili liečivé bylinky, varili malinový džem. Veľa sa so starkou rozprávali a smiali pri spomienkach na vtipné príhody, ktoré zažili so starkým.

Týždeň ubehol ako voda a pred chalúpkou starej mamy zastavilo auto. Rodičia sa vrátili zo služobnej cesty. Medzi darčekmi, ktoré priviezli, bolo aj jedno prekvapenie pre Magdu – rodinná dovolenka v Grécku. Magda sa na rodičov šťastne usmiala a spýtala sa: „Keď sa vrátite z Grécka, mohla by som ísť ešte na prázdniny k starkej? Ten týždeň u nej bol málo.“

Jeden balík na Nebeskú

Na lúke pod rozvalenou zrúcaninou stojí Hesta a obzerá si svoje predlaktie zakryté dlhým rukávom. V takejto blízkosti k hromade kameňa a piesku intenzívne rozmýšľa o tom, aký sypký je zajtrajšok. Po dlhšom uvažovaní sa rozhodne, že si sadne na spráchnivený kmeň trochu opodiaľ. Pozerá do prázdna, odlupuje z neho kúsky kôry a potom sa ich snaží odhodit' čo najďalej. Vietor jej rozfúkava vlasy okolo tváre ako nejakej antickej bohyni na vojnovom poli.

Po chvíli k nej prilezú dva čierne lesné mravce. Zastanú, akoby si obzerali toto strapaté dievča na pni, a potom sa pustia hore po jej nohe. Hesta pozorne sleduje minimalistické pohyby hmyzu, to, ako pomaly, ale isto stúpajú čoraz bližšie k pásu. Nakloní k nim svoju dlaň a drobné tvory na ňu hneď prelezú. V momente, keď sa jej mrvia na ruke, ich prstami sotí na zem. Keď dopadnú, pristúpi ich nohou. Opakuje to znova a znova, až kým sa im už nehýbe ani jedna končatina.

Napadne jej, čo by cítila, ak by niekto takto pošliapal ju. Bolelo by to? Nejakým záhadným spôsobom ju však takéto myšlienky upokojujú. Predstaví si svoje telo namiesto toho mravčieho a čosi v jej vnútri vybuchuje ako ohňostrojný petardy do pohrebnej noci. V hlave vidí svoje končatiny mávajúce v posledných kříčoch a potom aj tú hrozivú statickú pózu. Štronzo. Úplný koniec.

Zloží si školskú tašku z chrbta a prehrabáva sa v zošitoch, v hlave si prehráva, z čoho všetkého dostali úlohy. Je ich najmenej tona. Nakoniec si ich asi aj tak robiť nebude. Ešte raz sa obzrie dookola, očami zastane na skalnatej stene, potom rýchlo aktovku zazipsuje a hodí si ju späť na plecيا. Rozbehne sa dolu kopcom.

Po niekoľkých metroch je úplne zadýchaná, gravitácia jej zviera lýtka do svorky, no beží ďalej. Na rovine sa zastaví a oprie sa o najbližšiu skalu. Prudké nádychy a výdychy sa zlievajú dokopy, na okamih sa jej spoja aj zorné polia oboch očí. Keď sa jej dych ustáli a prestane vidieť zahmlene, vykročí domov. Šinie si to rovno po strede cesty, až kým ju nevytrúbi Packeta dodávka. Potom je na kľukatej asfaltke zase úplné ticho a úplné prázdno.

Hesta takto chodí hore k zrúcanine skoro každý deň. Cesta a čerstvý vzduch na kopci ju stále dokážu odpojiť od všetkých jej problémov. Historická atmosféra ju vždy úplne dostane, akoby tie kamene boli pozostatkami nejakej hrozne starej rozprávky. Možno práve tej, ktorú ona jednému sedemnáťročnému dievčaťu preškrtla dvoma hrubými čiarami. Zaujímavé, ako rýchlo princovia na bielom koni odcvávajú, keď im prezradíš, že ich činy majú niekedy, pre zmenu, aj následky. Hesta vie, že je záporák v maminom príbehu, ale netuší, čo s tým má robiť.

Keď vojde do domu, opäť pocíti závan neznámej mužskej kolínskej a všimne si zabuchnuté dvere na maminej spálni. Ďalší utešovateľ? Áno, samozrejme, že mama potrebuje utešiť. Už dobrých pätnásť rokov.

Hesta potichu vyjde hore po schodoch a zloží si aktovku z pliec. Nikto sa jej neopýtal, ako bolo v škole. Nikoho to nezaujíma. A prečo by malo? Je úplne sama. A samota je podmienka rastu mäsožravých rastlín. Klíčia v jej vnútri, ohrýzajú jej myšlienky

a naplňajú ich rozkladnými slinami. Teraz aj ona vidí tú Hestu, ktorú vidia všetci ostatní: tú, ktorá všetko vždy zničí.

Z vrecka vyberie koliesko, ktoré sa stláča pri otváraní plechoviek. Vytiahne si rukávy a začne útočiť na tú neschopnú bábku, v ktorej tele žije. Driape ju ako pazúrom, kalkulovane a precízne. Pustí sa krv. Steká dolu a Hesta sa usmieva. Zareže znova. A znova. A zase. Všetko je červené. Robí to tak už dlhé mesiace, no reakcia je stále slabšia. Potrebuje viac. Bolesť ju celá pohltí a utlmí rast duševných mucholapiek. Hesta sa rada trestá za všetko, čo urobila. Vlastne aj za to, čo neurobila.

Ráno Hesta nejde do školy. Vykračuje si rovno hore k hradbám. Chce viac. To, čo vždy, jej už nestačí. Potrebuje sa celá utopiť v bolesti, tak, aby okrem nej necítila ani jednu myšlienku, nepočula ani jeden pocit, aby vypla. Nie je to impluzívne rozhodnutie. Naopak, Hesta o tom premýšľala už veľmi dlho. Napríklad včera, keď zabíjala mravce. Alebo zakaždým, keď nechala svoje zápästia slziť. Jeden človek hore-dole. Nevšimnú si to. Každý deň je ako napichnutá na kole. Viac to nezvládne. Marinuje samu seba vo vlastnej šťave a už to viac nevydrží. Stúpa stále vyššie a vyššie, až je takmer na úpätí kopca.

Padá, uvedomuje si, že je veľmi ťažká, gravitácia má nad ňou plnú nadvládu. Narazí na skalú, o ktorú sa ešte včera opierala. Vybuchujú červené petardy do pohrebnej hmly. Dva lesné mravce preliezajú okolo Hestinho tela. Pristavia sa pri hlave. Venuje im posledný pohľad tak prázdnych očí. Jej končatiny mávajú v posledných kĺboch, až kým nezastanú. Štronzo. Koniec.

Akú hustotu má ľudská duša? Je ľahšia alebo ťažšia ako vzduch? Dokáže vôbec doletieť k nebu?

Vodič Packety prechádza okolo čohosi zvláštneho v kríkoch. Vystúpi z dodávky a odhrnie krovie... Na ten pohľad nikdy nezabudne. Vie však jedno. Tento balíček mal letieť prvou triedou na Nebeskú.

Prechádzam sa po lese. Cítim ako sa mi vietor víri okolo hlavy a tráva sa obtiera o moje nohy. Je tu ticho. Nič iné okrem šuchotania stromov a spevavých vtákov tu nie je počuť. To je môj vysnívaný klúd. Mám pocit akoby sa všetky moje zlé myšlienky vyplavili z mojej hlavy a vo vzduchu lusknutím prstov zmizli. Nie je tu nič iné okrem mňa a okolitej prírody. Konečne po tak dlhom čase cítim uvoľnenie. Lahnem si na hebkú trávu a pomaly zavriem oči. Cítim ako to okolo mňa žije. Nechcem nad ničím rozmýšľať. Mám pocit akoby sa okolo mňa začal zbiehať všetok drobný hmyz. Mravce mi začnú opatrne liezť po rukách. Je to príjemné a ukludňujúce. Je to ako byť späť s prírodou. Akoby som sem patrila. Z diaľky počujem vlčie zavíjanie. Pousmejem sa. Všetko žije svojím životom a ja som toho súčasťou. Posadím sa a z vrecka vytiahnem maličký denník, v ktorom mám vypísané všetky zlé spomienky. Zoberiem paličku a začnem hrabať dieru do zeme. Následne si zoberiem najbližšie kamene, ktoré vidím a dieru nimi obložím. Nazbieram si drevo a vložím ho tam. Celé veldielo zapálím. Krásne sa z ohniska dymí. Maličký denník do ohňa hodím. Vzbĺkne v sekunde a ja cítim úľavu. Akoby sa zrazu všetko zlé vyplavilo. Nič iné iba pokoj. Od radosti sa začnem smiať a kričať na celý les. Konečne je tu to čo som celé mesiace potrebovala. SLOBODA....Začínam byť unavená. Je tu krásne, ale už toho bolo na mňa bolo veľa. Znova na mňa prichádza pocit samoty...nepríjemnej samoty. Nieкто alebo niečo tu chýba.....

SOFIA

„Uvidíme sa o 100 dní a 101 noci,“ to bolo posledné, čo herec povedal predtým, ako stratil silu slova. Spadol do náručia svojho jediného pukušenia a zároveň hriechu. Jeho márnosť prehovorila: „Bež!“ Bol to skôr výkrik do prázdna, ktorý privolal tmu v celom hľadisku. Potlesk sa skrížil s pískaním. A koniec? Bude sladký alebo horký?

S odchodom poslednej žiarovky som ostala stáť na kraji chodníka. Autá privolávali vietor. Boli ako zdivené kone, hľadajúce svoje miesto na prežitie. Ja som ešte stále vydychovala tie riadky, ktoré sa rozplynuli na pódiu. Vo víre špekulácií, kedy sa opäť stretnú, ma prerušilo silné zatrubenie. Myšlienka sa rozpadla a ja som sa pustila cez cestu. Nekonečné zebrie pruhy rozšliapané mnohými podrážkami ma viedli. Kde? Sama neviem. Semafor upokojil blížiaci sa hurikán v mojej hlave. Topánky hrdo kráčali, akoby vládli všetkému hmotnému. Zaliata svetlom som cítila hltavé pohľady šoférov, ktorí študovali každú krivku môjho tela. Zrýchliła som. Keď sa moje nohy dotkli chodníka, znova ma prehltila tma. Pomaly ma prežúvala a vyplúvala medzi ľuďmi.

„Taká pekná slečinka a sama. To by sme mali napraviť. Nedáš si s nami pohárik? My nehryzieme!“ za chrbtom som počula smiech a vydychovanie cigaretového dymu. „Kde utekáš?“ Po koži mi prebehli zimomriavky.

Dav ma zmenšuje. Z výkladov na mňa vykukujú Vianoce. „Ešte je len október! Čo sa všetci zbláznili?“ šomrem si popod nos. „Odkedy sa rozprávaš sama so sebou?“ arogantne niekto prehovoril. Zdvihla som oči, či tá otázka patrila mne, ale nikoho som nevidela. „Ako vždy, s červeným rúžom,“ tak toto už muselo byť na mňa, či nie? Komu patrí ten hlas?

Cítim dotyk na zápästí. „Au, čo robíš?!“ Tieň ma strhne do najbližšej uličky. Stena mi poskytne stabilitu, ktorá sa stratila v prudkom pohybe. Teplo obmotané na ruke pulzuje. Pod lampou som ako terč. „No, konečne ťa vidím v celku. Ale si vyrástla, ty naša copaňa.“ Nemusím ho ani vidieť a viem si predstaviť jeho úškrn. Počkať, copaňa, tak mi predsa hovoril... „Daniel!“

DANIEL

Asi som blázon, keď sledujem úplne cudziu dámu. V hlave sa mi točili myšlienky, ako zas schytám kabelkou alebo ma nazvú „úchylom“ či „zlodejom“. Skutočnosť je taká, že som zbabelec, a to ma prenasleduje už niekoľko rokov. Po nociach sedím na balkóne a fajčím cigarety. Dym ladne bozkáva mesiac. Neviem, na čo čakám. Možno, že sa zamilujem do samoty a neskôr mi zlomí srdce.

Keď som bol mladší, nevedel som rozprávať pred ľuďmi. Cítil som, ako sa mi každé slovo šplhá krkom a niektoré sa neudržali, popadali do žalúdka. Bol to jed pre moje vnútornosti. Rozbehol som sa na toaletu a všetky tie slabiky nechal spláchnuť. Horká chuť ma prenasledovala roky. Kým som sa ju nesnažil zraziť na zem. Biť sa so strachom, je ako udieranie do stien. Ruky ti krvácajú. Farba sa ani len nelúpe. Len sa smeje tvojimi háňkam. Obväzy zamotané pod podlahou sa ozývajú pri stretnutí s mojou váhou. Prach

ich umlčal a steny ostali len pamiatkou na to, čo sa viac opakovať nebude.

Dvere do divadla zamykal vrátnik, keď som z nich vybehol ako zločinec. „Nesklamali ste ani dnes, pán Daniel, alebo mám hovoriť veličenstvo?“ fúzy mu tancovali nad perou. „Aj vám pekný večer!“ ten starček mi vie vždy zdvihnúť náladu.

Zatriasol mnou mráz. Koženka ma veľmi nezachráni pred chladom, ale aspoň vyzerám štýlovo. Trúbenie áut ma prebralo z omámenia. Poobzeral som sa naokolo. Zrenice mi ostali visieť na žene v čiernom kabáte. Vlasy sa jej hojdali po chrbte. Išla tak vznešene, a zároveň bojazlivo. Otáčala sa, ako keby ju niekto sledoval. Zasmial som sa. Tie ženy vždy potrebujú zachrániť. Aj keď jediná vec, čo ju ohrozuje... Sofia! To nie je možné, však sa presťahovali pred rokom s rodinou do iného mesta. Čo by tu robila? Moje telo sa túžobne rozbehlo za ňou. Chcelo poznať, či je to skutočnosť alebo blud.

Jej lodičky klopotali. Nič iné som nepočul ani nevidel. Bol som omámený motýľom, ktorý trepotal krídlami na mojej bránici. Červená. Pootočila hlavu. V odraze bola ako umenie, ktoré by som si kúpil za všetky peniaze, čo mám. Zrazu tých motýľov bolo viac. Na každom rebre jeden. Som si istý, že je to ONA. Nebudem váhať. Tie večery, kedy žiaden parfum na vankúši nepatril jej, boli ako mučiareň. Niečo si zamrmlala popod nos. „Odkedy sa rozprávaš sama so sebou?“ zahral som sa na drsného chlapa z baru. ale keď som videl jej zmätenosť, v okamihu som to ľutoval. To nič! Ešte nie je nič stratené. Motivoval som sa viac ako vo fitku. „Ako vždy, s červeným rúžom,“ pozerala sa dookola. Potom pokračovala, akoby to, čo som povedal, bola len mucha, ktorú odohnala. Ja nie som žiaden hmyz. Teraz alebo nikdy. Zadržal som dych, schmatol som ju a viedol do najbližšieho úkrytu pred svetom. Jednu ruku som mal pripravenú, keby neudržala rovnováhu. Vždy bola nemotornejšia.

SOFIA

„Dlhá doba. Ako žiješ?“ dá si dole kapucňu. Ten chalan sa od strednej vôbec nezmenil. Hnedé oči, špicatý nos, jemné kučery, jazva na brade, ktorá je teraz zakrytá jemným strniskom. „Stala som sa medičkou. Bývam tu, o pár blokov ďalej, v byte s kamarátkou z výšky.“ Ulička začína byť tesnejšia a vzduch hustejší. Kyslík je jediná hranica medzi nami. „Takže medička.“ Tie písmeňá sa zasekli v pare z tepla, ktorá sa bila s chladom. Oči mi behali kade-tade, len aby sa nemuseli stretnúť s jeho. „Bývaš tu alebo mimo mesta?“ zahryznem si do vnútornej pery. „Popravde, som tak všade. Slovo domov mi začal byť od strednej pojem neznámy. Snažil som sa čím skôr vypadnúť od rodičov. Nebolo to jednoduché, ale lepšie ako s nimi.“

DANIEL

OTEC. Nová práca nepriniesla len viac peňazí, ale aj hádok. Búchanie dvermi. Výkriky, ktoré sa odrážali od nábytku, a aj tajomstvá. Vždy keď mu prišla výplata, celá ostala v pohárikoch vodky a v pive. Tolko sľubov, že to bude ako predtým. No to všetko ostalo vyutierané na rohožke. A do domu sa to neplánovalo dostať. Monokle boli raňajkami, zlomené zápästie obedom a večerou sa stal hukot polície. Ukončil chaos, ale nezahojil modriny. Ostala rana. Odkaz pre každého, kto chce zabudnúť na minulosť. TO SA ALE NEDÁ.

SOFIA

Kolísala som sa z jednej nohy na druhú. Hodiny odbíjali polnoc. On mi rozprával o herectve, divadle, kolegoch... No mňa to vôbec nezaujímalo. Jediné, na čo som sa vedela sústrediť, boli jeho pery. Hýbu sa tak hypnotizujúco. Musí si o mne myslieť, že som šiši, keď na neho stále čumím. Sofia, stačilo. Ide sa domov, vyspať sa z toho. Dať si dlhý kúpeľ, a hlavne, zmyť jeho vôňu. Častice jeho kolínskej sa mi zarývali do dutín. Už nemali d'aleko od pľúc. Boli rýchlejšie ako môj mozog, ktorý dôstojne bojoval s túžbou. Tep sa prešmykol do uší. Jeden, dva, tri... počítala som tempo úderov.

Počkať, on je ticho. Prečo? Odkedy? Všimol si, že som ho ani nepočúvala... Bože, čo teraz? Dúfam, že nevidí môj vyplašený pohľad. Je nejako blízko, alebo sa mi to len zdá? Nie, on sa naozaj približuje. Pokoj. Stačí zachovať pokoj. On ma určite nepob... priložil svoje pery na moje. VŠAK MA NEZNÁŠA!

Posledná otázka zostala nezodpovedaná. Preskočená a zafarbená rúžom. ČERVENÁ.

DANIEL

„Bež!“ Nič iné nezostalo. Len slasť na jazyku a MOTÝLE... Opona sa zatiahla a potlesk sa skrížil s pískaním.

Jeseň jednej ženy

„Čas nás skúšal ako vietor plameň, namiesto zhasnutia sme sa však rozžiarili jasnejšie.“ Túto myšlienku som našla ručne napísanú na zadnej strane fotografie, ktorá mi vyklzla z peňaženky. Našťastie som ešte stále bola doma a nie na rušných uliciach. Bolo to znamenie? Mám zostať doma pod dekou alebo sa konečne zúčastniť týždne plánovaného upratovania?

Svoje prechádzky mestom si veľmi užívam a fakt, že moje chodidlá už boli v mäkkom objatí obľúbených tenisiek, ma jednoznačne presvedčil. Vyročila som do rozkvitnutej záhrady a zamkla za sebou dvere.

Dnes som sa rozhodla pre kratšiu trasu. Skôr než som však stihla zatvoriť podľa mňa nevysvetliteľne vysokú bránu, pribehol ku mne syn pána Plachého. „Dobrý deň, pani Lukačíková!“ vyriekol sebavedomo. „Ahoj Matejko, zastav sa dnes u mňa. Minule si si u nás zabudol kabát.“ Zahanbene sklopil zrak. Zdalo sa mi, akoby si v hlave opakoval, čo som práve povedala. Po pár sekundách ozubené kolieska zapadli do seba a chlapec predou mnou sa pousmial a kývol hlavou. Pokračoval ďalej v chôdzi a ja som sa obzrela. Nik už nevyžadoval moju prítomnosť. Vydala som sa teda svojou naplánovanou cestou. Brehy tichej rieky lemovali stromy javorov. Ich lístie zdobilo okolie. Akosi som ani nezaregistrovala príchod jesenného počasia – teda až doteraz. Z myšlienok ma vytrhol náhly víchor. Možno ani nebol taký náhly. Možno mi len pohladil tvár, ba chvíľu sa zdalo, že aj kosti, len aby som si ho všimla. Až keď som pohľad upriamila na brehy, zazrela som ladný tanec už spomínaného lístia. Podobné galantné pohyby sme sa učili s Nikolajom úbohé dva dni pred svadbou. Ani tie nám však nepomohli. Stúpali sme si po špičkách topánok celý čas a na konci svadobného valčíka sme zavadili o moje obrovské šaty.

Prechádzka okolo rieky je vždy dobrou voľbou. Jedna takmer rovná ulička, lemovaná stromami, pod ktorými stoja postaršie lavičky. Zatiaľ sa ani jedna nerozhodla pre zradu a nenechala ma padnúť do náručia nie až tak hustého trávniku.

Prešla som okolo starej kaviarne. Omietka je z väčšej časti opadaná, no na kvalite kávy to neuberá. Ak mám byť úprimná, nikdy nerobili vynikajúcu kávu. Na rozdiel od ostatných kaviarní v meste sa tá ich aspoň dala piť. V okne som zazrela splašene mávajúcu ruku. To musí byť Alenka. Keď sme sa s Nikolajom nastahovali, uvarila nám kávu a previedla nás celým mestom. Tej žene sa toho dňa ústa nezatvorili. Keď tak premýšľam, pracuje tam už vyše štyridsať rokov – div, že kaviareň nevlastní. Zamávala som naspäť a pokračovala som ku kostolu.

Ešte som tam ani neprišla a smiech ma načisto ovládol. Všetci dobre vedeli, že väčšinu času nemám všetkých päť pohromade. Pohľady okoloidúcich som teda zo seba jednoducho striasla. Postavila som sa ku kanálu pod chodníkom. Ten sviniar mi odhrýzol podpätok mojej bielej lodičky. Kvôli nemu som sa vydávala bosá. Pamätám si, na čo som ten deň myslela. Moja maminka milovala svojho manžela. To isté chcela pre mňa. Preto mi deň pred svadbou kázala o tom, že si nevyberám iba svojho manžela, ale aj otca svojich detí. Ten večer som Nikolaja videla v odraze jej očí. Chvíľku som

obdivovala kostol. I keď to bola iba zámienka civieť do neznáma.

Domov som sa vracala cez park. Pri tretej lavičke som slzy už neudržala. Prvé dni po svadbe si pamätám presne. Prvý deň sme sa nevedeli dostať z postele. Únava z celonočného sexu? Skoro, ale nie. Opica nás priviazala k posteliám a každý menší pohyb či zvuk dráždil celé telo. Zvracali sme obaja. Zdalo sa, že zabezpečiť dve kúpeľne namiesto jednej bol dobrým krokom pri plánovaní domu. Nikolaj prestal zvracať ešte v ten deň popoludní, ja som nedokázala prestať ani na ďalšie ráno. Niečo bolo zle, a tak sme išli do nemocnice. Počas toho, ako som podstupovala vyšetrenia, môj manžel vybavoval presun svadobnej cesty. Neskôr mi sestrička povedala, že išiel po moje veci domov. Musela som ostať na pozorovanie. Z toho dňa si pamätám už len to, ako som podpisovala doklady na matriku. Nechápala som, načo to mám vypísať. Ved' Nikolaj išiel len po moje najpohodlnejšie pyžamo a ružové papuče, ktoré mi kúpil na Vianoce. Prečo sa ma pýtajú také absurdné otázky? Na čo bude pitva a čo chcú pitvať? Všetkým tu má bundu. Hneď vedľa mňa je jeho bunda! Ak niekam išiel, bude ju predsa potrebovať. Okolo mňa boli šialenci oblečení v bielych plášťoch. Potom si už nič nepamätám. Ďalší deň som sa zobudila na tom istom mieste. Ani jeho bunda sa nepohla. Povedali mi tri veci: skolabovala som, môj manžel je mŕtvy a dieťa, na ktoré som sa nestihla tešiť, som potratila.

„Pani Lukačíková,“ ozvalo sa neisto. „Mám niečo, čo asi patrí Vám.“ Zmätená a v slzách som sa oboznamovala so svojim okolím. V tej chvíli som nevedela, ako sa volá. Matej? Alebo Martin? Alebo ten chlapec, ktorý mi raz doniesol hlinené ozdoby navlečené na rybárskej niti. V ruke držal fotografiu. „Našli ju pri vstupe. Je vaša?“ Vzala som si ju. „Ty si... ty si Matejko, však?“ spýtala som sa. Chlapec sa pousmial. Jemne, súcitne. „Vidíme sa každý utorok, keď prídem za babkou.“ Usmiala som sa tiež. Nevedela som presne, čo tým myslí, ale vedela som, že som rada, že prišiel. Svoju pozornosť som venovala kúsku tvrdého papiera v mojej ruke. Skúmala som tvár ženy na fotke. Podobala sa mojej matke, rovnaké jemné oči a výrazný nos. Povedala by som, že to bola moja mladšia sestra. Monika? Alenka? Zrazu mi myslou preletelo, že mojej maminke Boh predsa doprial iba jednu dcéru. Ale kdeže, Alenka je moja...akosi som si nebola istá. Na zadnej strane fotografie bol nápis. „Čas nás skúšal ako vietor plameň, namiesto zhasnutia sme sa však rozžiarili jasnejšie.“ Otočila som ju v rukách a hľadala muža, ktorý z fotografie zmizol. Po chvíli sa chlapec sediaci vedľa mňa ospravedlnil a odišiel. Zostala som sama. Fotografia v mojich rukách. Tvár rozpitá, len náznak obrysov. Rieka, ktorú som tak často opisovala, sa predou mnou menila na praskliny v betóne. A javory... boli to naozaj stromy? Alebo len namaľované steny vo vstupnej hale? Nevedela som. Ale niečo vo mne, niečo hlboké a nežné, verilo, že raz, keď zavriem oči, spomeniem si úplne. Čo ak je skutočnosť to, čo si pamätám a nie to, čo vidím?

VYBRANÉ PRÁCE ODPORÚČANÉ ODBORNOU POROTOU NA PUBLIKOVANIE

Katarína Bobovčáková
Pozvanie

Adela Jurgová
Otec

Martin Slovák
Výpadok

Adriana Sulíková
Prach túžob

Eva Zelená (pseudonym)
Host', ktorý neodišiel

Hmla, ktorá mu otvorila brány do rodnej dediny, bola hustejšia než obvykle. Celé dni počas jeho únavnej cesty lialo ako z krhly a plášť, ktorý si kúpil za groše, zarobené v cudzine, mal už dávno do nitky premoknutý. Vlhkosť okolia nijako nepomáhala tomu, aby sa vysušil.

Ako kráčal zablatenou cestou, spomínal si na svoje detstvo aj skorú mladosť a ak by nebol pozvaný domov za takých nehostinných podmienok, možno by sa aj usmial. Nechcel sa vrátiť do dediny, ktorá sa z usmievavej kolísky života premenila na ponurú hlásateľku smrti. Snažil sa príchod oddialiť, ako sa dalo, napriek tomu, že to bola jeho povinnosť.

Už včera mu chýbalo zdolať iba pár krátkych lesných cestičiek. Ubytoval sa v skromnej krčme pri ceste za posledné groše. Krčmár ich síce niekoľkokrát prezrel, špina, ktorá ich počas cesty nepustila, sa mu nepozdávala. Peniaz bol ale peniaz a koniec-koncov si vydýchol, keď mohol poslednú noc stráviť inde než vo fádnom domci.

Našliapaval opatrne, aby sa nepošmykol na hline a ako nazeral do okeníc, nevidel v nich známe hrejivé svetlo ani z nich nevychádzal smiech, ženský spev či mrňkanie malých detí. Napriek tomu, že sa jeho rodisko zmenilo, stále si ho pamätal ako pestrú kolísku tých najkrajších zážitkov. Rozpoznával chalupy podľa toho, kto v nich chýbal a chodník domov našiel aj poslepiačky.

Odišiel, no to neznamenalo, že svoj domov nemiloval. Len si predstavil matkinu usmievavú tvár a hneď sa mu zlepšila nálada. Bratove zvedavé oči, ktorá sa ho dookola budú vypytovať na cudzinu a sestrin hebký hlások, čo sa mu bude zaliečať, aby jej nabudúce doniesol niečo pekné. Nejaké dary mal aj teraz v koženej kapse, dúfajúc, že sa im budú páčiť.

Domec, v ktorom sa narodil a vyrastal, bol jeden z tých najmenších v dedine. Štyri steny jednej izby boli za tie dlhé roky naplnené tajomstvami, hádkami, hnevom, krikom, ale aj detskou radosťou, prvým plačom a chichotom skrytým pod tenkými perinami. Stále si pamätal na noci v zime, kedy sa všetci traja súrodenci dokázali zahriať v jednej posteli iba vlastným úsilím a rozprávali si všelijaké povedačky o netvoroch, kráľoch a bojovníkoch. Nikdy sa nenudili a napriek prázdny miskám sa snažili vždy vyčariť úsmev na tvári.

Z vlny spomienok ho vytrhol až pohľad na samotný dvor. Tráva bola udupaná dažďom a tam, kde stála maštal', zostal iba čierny kruh z popola. Zo zvedavosti k nemu pristúpil a skôr, než by vstúpil na miesto, kde sa s bratom skrývali pred otcom, doniesol sa k nemu hebký hlások.

„Ivan,“ privítala ho nízka silueta jeho sestry.

Vyslovila jeho meno ticho, až nečujne, a ak by sa nemal pred všetkým na pozore, ani by ju nezačul. Zvrtol sa k nej na špičke čizmy a pohľad na sestru ním otriasol. Biele šaty jej viseli na vychudnutom tele a riedke vlasy mala zviazané do pevného vrkoča. Strhanú tvár na neho upierala so štipkou záujmu, ale zdalo sa mu, akoby sa jeho oslnivá sestra premenila na šedú mátohu. Oči vypúlené na neho ani raz nežmurkli.

„Dášenska!“ vyhlásil s väčšou radosťou a vrhol sa k nej, objímajúc jej skrehnuté telo.

„Ako sa ti vodilo?“

Si tu skoro,“ vyriekla namiesto odpovede, no objala ho naspäť. Vedel, kto ju premenil na túto nehybnú bábiku, ktorá iba civela do prázdnoty.

„Veru som,“ pripustil, „chcem tu zostať trošku dlhšie. Priniesol som vám mnoho vecí. Kde sú všetci ostatní?“

„Zavolám z domu mamku,“ odvetila automaticky. „Zostaneš tu či chceš...vôbec,“ zarazila sa, „vieš o tom? Mamka posielala list, no pochybujem, že by ti ho doručili tak rýchlo.“

„Pravdepodobne ma aj minul,“ mávol rukou. Klamstvo mu chytrou vyklázlo z úst.

Dášenka pomaly prikývla a schytila ho za zápästie.

„Priprav sa na to najhoršie,“ šepala mu neprítomne a keď vyšli hore dreveným schodiskom, vŕzgalo v ich stopách. Odkvap bol stále pokazený a dvere nízke, takže skoro nešťastne narazil o ich zárubňu. Nechcel vstupovať do domu ako prvý, ale sestra mu nedala na výber.

Porozhliadol sa po štyroch bielych stenách, ktoré sa od jeho poslednej návštevy nijako výrazne nezmenili. Okenice boli pootvárané, napriek vlhkosti a jesennému vetru, ktorý vpúšťali dnu. Pec sa zababušila do sadzí, rovnako ako stolček, o ktorý sa opierala metla s vedrom. Biela zásterka, teraz odostretá s výhľadom na dve postele, bola zájdená a vyžratá zubatým slnkom.

Jediné, čo sa zmenilo, bol stôl, za ktorým sa zvyčajne stretlo hneď päť stoličiek. Teraz pri ňom, zahalená v čiernej šatke, sedela mamka, opierajúc sa o drevenú rakvu. Nevšimol si tak rakvu ako ju, skláňajúcu sa nad drevom, no neroniac ani slzu.

„Mamka, som doma,“ ohlásil vo dverách a keď sa k nemu pomaly otočila, na zvráskavenej tvári sa jej objavil letmý, takmer neviditeľný úsmev. Zo šatky jej vyskočilo pár čiernych i sivých prameňov, no oči, ktoré ho vychovali, sa ani trošku nezmenili.

„Ivanko! Ty si to snáď cítil,“ riekla, keď si ho zobrala do náručia ako malého chlapca. Síce by sa v matkinom objatí rád aj utopil, no zvedavo vystrčil krk. Pohľad na vlastného otca ležiaceho v malej rakve mu skrútilo žalúdok.

„Čo sa mu stalo?“ vyhlásil šokovane, napriek spomienkam, vynárajúcim sa z mysle.

„Včera ráno ho našli v hore. Podrezaného a s fľašou,“ ozvala sa Dášenka a napriek tomu, aké boli jej slová kruté, ani sa nezatriasla.

„Upil sa a potom si ktovie čo porobil. Nechceli nám to drevorubači opisovať. Taký bol dokaličený...“ krútila hlavou matka. Oči mala suché a Ivan nedokázal usúdiť, či z toho, že všetky slzy už vyronila alebo nevyronila ani jednu.

„Poslala som ti list, synak,“ začala znova miernejšie, „ale ty vždy vieš, kedy máš prísť domov.“

„Skončil som šichtu iba pred pár dňami, hneď som sa sem ponáhlal. Doniesol som vám groše i niečo pekné. Ale na dary teraz, zdá sa, nie je vhodný čas.“

„Potom bude,“ uistila ho s úsmevom, „máme času dosť.“

„Otec dosť času nemá,“ zhodnotila sestra mdlo.

Mamka si pri jej tvári iba povzdychla a syna schytila za plece. „Chcel by si tu s ním zostať osamote?“

Pomaly prikývol, aj keď netušil, či chce sledovať tvár mŕtveho otca.

„Môžeme ísť po Mila,“ navrhla sestra. Pri bratovom mene akoby ožila.

„Zase pracuje na poli? V takomto počasí máločo urobí,“ karhala ho mat', no napriek tomu zobrala dcéru pod pazuchu a vyšla s ňou z chalupy na dvor.

Keď Ivan osamel s rakvou, konečne mohol dýchať. Bez váhania sa nahol k otcovej tvári a zahľadel sa mu do sklenených otvorených očí. Sánku mal spadnutú a Ivan si ešte pamätal, ako páchol alkoholom.

Teraz sa už skutočne premieňal na mŕtvolu a zaschnutá krv, ktorú z neho nezmyli, pomaly tuhla spolu s jeho pachom. Vlasy sa mu lepili k čelu a vrásky sa mu v smrti uvoľnili. Bez klobúka, ktorý nosieval každým dňom, sa Ivanovi zdal ako cudzí muž. Aj keď jemu sa otec odcudzil už dávno.

„Ako je na druhej strane?“ spýtal sa ho, s'aby čakal odpoveď. Mamka s Dášenkou odišli a bol si viac než istý, že ho nik nebude počuť. Bol tu iba on a rakva, ktorá ukrývala otca a ich posledné tajomstvo.

„Myslia si, že si si to spravil ty sám. A dobre tak. Konečne ťa vidia tak, ako sme ťa poznali my. Ako opilca a prasa!“ zamračil sa na neho.

Hnev v ňom pomaly bublal. Na tú noc, kedy sám vystopoval otca a použil jeho kosák proti nemu, lejúc jeho alkohol do pôdy, aby sa zdalo, že všetko vypil on, nedokázal len tak zabudnúť.

Žiadny boh mu jeho previnenie neodpustí. Možno sám skončí v pekle a bude sa tam variť spolu s otcom. No časť jeho srdca vedela, že urobil správnu vec.

Vedel, že brat sa o rodinu postará. Vedel, že už nikdy nebude bitý a kosti mu nebudú bolestivo zrastať ako následok otcovho hnevu. Sestra už nikdy nebude nocami plakať a zadúšať svoje vzlyky, keď sa jej vkradol v noci do postele. Písala mu listy o všetkom, čo jej robil v Ivanovej neprítomnosti. Sčasti to urobil aj preto, aby sa otcove slizké ruky už nikdy dcéry nedotkli. Vedel aj to, že matka už nebude naďalej nešťastná a nebude musieť sledovať hrôzy vlastných detí, o ktorých nemohla nikomu nikdy povedať.

Utrpenie sa skončilo výmenou za jeden život.

Ivan nepotreboval od mamky list oznamujúci mu, že otec umrel.

„Odpočívaj v pokoji,“ vyhlásil trpko.

Hebkým dotykom, ktorý si zver ako on nezaslúžil, mu privrel oči a odvrátil sa od nenávisťnej tváre, ktorá už nikomu neublíži.

Záclonu na obloku rozfúkal jemný vánok. Jar bolo cítiť vo vzduchu, spev vtákov sa niesol celou dedinou a príroda pomaly oživala po ukrutnej zime. Slnko sa usmievalo na ľudí, ktorí sa teplým lúčom vďačne potešili. Radosť sa niesla aj z Matejovho domca pod horou. Jeho rodinu sprevádzalo šťastie nie len z jari ale aj z novonarodeného bábätka, synčeka Ondreja. Matej, teraz už pyšný otec rodiny, fajčil na verande fajku a z otvoreného okna sa k nemu niesol spev jeho ženy, ktorá práve uspávala malého Ondrejka. Matej sa usmial popod svoje čierne fúzy a slastne zavrel oči. Takmer už zabudol na starú babicu z chalupy pri rieke, ktorá mu ešte pár dní dozadu s bezzubým úsmevom v krčme šepkala akési táraniny o kľiatbe. Pamätá si to, akoby to bolo len teraz.

Bolo to večer po tom, ako sa Matej dozvedel radostnú správu o tom, že sa z neho stal otec. Pri jeho žene Vesne a Ondrejovi bola ešte stále jeho svokra, keď sa mu pred chalupu dostavili pri západe slnka piliari a sekeráši. S pálenkou v ruke a v už podnapitom stave vykrikovali na Mateja cez zatvorený oblok, aby išiel radostnú novinu zapíjať do krčmy na námestí. Matej spočiatku iba posmešne krútil hlavou, nemôže predsa odísť od ženy a malého synčeka takto skoro. No po neutíchajúcom reve pálenkou opantaných chlapov nakoniec z kozubu zdrapil svoj tabakom páchnuci kabát a za sprievodu chladného jarného vzduchu kráčal s osadenstvom dole kopcom do mesta.

V krčme bola veselica v plnom prúde, vzduchom sa nieslo hlučné štrnganie krčahov, výkriky a hvízdanie spolu s dymom. Matej sa usadil na drevenú lavicu vedľa svojho priateľa Jána, ktorý ho hrdo pobúchal po chrbte. „Tak teda pripijame na teba a na tvojho malého Ondrejka, bratku. Nech je z neho chlap ako jeho tato - ako hora!“ Do druhej ruky víťazoslávne pozdvihol krčah a všetci si hlasno nad hlavami t'ukli. Matej si logol plný dúšok a so spokojným výdychom utrel penu do rukáva kabátu. Nechcel zostať v krčme dlho, no radostná nálada a honosné chválenie jeho osoby zapríčinilo to, že takmer úplne stratil pojem o čase. Keď pred ním stál už štvrtý prázdny pohár a v hlave mu akosi zvláštne dunelo, uvedomil si, že vonku je už hustá tma. Unavene si pretrel privreté oči a ťarbavo sa postavil z tvrdej lavice. Už, už sa chcel s chlapmi pri stole rozlúčiť...keď mu do oka padla stará babica sediaci na lavici oproti. Poznal ju. Bola to stará Blažena, ktorá bývala v starej rozpadnutej chalupe dolu pri rieke. Po celej dedine sa už dávno povrávalo, že Blažena je bosorka. V jej domci sa stretávali po večeroch ženy rôzneho veku a preč odchádzali až skoro ráno. Šušká sa o nej, že sa spolčila so samotným satanom a svoju dušu upísala temným silám. Matej, odjakživa jednoduchý chlapec, syn drevorubača a drevorubač on sám, však na povery neveril. Preto ho jej zamračený pohľad, ktorým ho doslova prebodávala, nijako nerozhodil. Práve naopak, v Matejovi vzplanula zlosť. Blaženu a Mateja totižto spájalo jedno tajomstvo, o ktorom nik doposiaľ nevedel. A Matej mal zlú predtuchu, že práve kvôli minulosti tu dnes Blažena sedí, pripravená skaziť mu jeho radostný deň a pomstiť sa.

Matej sa nemotorne vyslobodil spoza úzkej lavice a ťarbavým krokom prešiel k Blažene. Tá ho nespúšťala z očí, opierajúc sa o svoju drevenú paličku, v čiernom plášti a čiernej šatke uviazanej okolo tváre, ho sledovala ako sa pod vplyvom alkoholu snaží kráčať vzpriamene. Až keď stál priamo pri nej, šušľavo prehovorila: „Nemal by si si doma kolísku

knísať, Matej?" V očiach sa jej zákerne blysko a Matej narovnal plecia, aby pôsobil o čosi mohutnejšie. „Čo tu chceš, Blažena." „Prišla som ti zablahoželať k narodeniu synčeka. Počula som, že sa na teba podobá. Čierne vlasy ako uhlie má vraj. Vesnička mu do vienka svoje zlaté kadere nedala, no za to má azda jej modré oči." Bezzubo sa usmiala a oprela sa o palicu tak, aby sa k nemu naklonila bližšie. „Také modré oči nemá nik okrem Vesny. Azda iba môj syn, František, ten ich mal jagavé ako morské dno. Ten jediný ich mal podobné." Matej pri Františkovom mene zat'ál silno zuby. Blažena sa spokojne oprela naspäť o drevenú opierku a pokračovala: „Nezabudol si naňho. To ma teší. Nik by nemal zabudnúť na to, čo spáchal, je tak?" Matej namosúrene pokrútil hlavou a nazlostene ukázal na dvere. Srdce mu začalo tláť akosi prirýchlo. „Chod' domov Blažena. A daj mojej rodine svätý pokoj." Babica opäť ukázala svoje bezzubé d'asná a pomaly sa začala stavať na nohy. Opretá o svoju paličku sa pomaly a bolestivo narovнала. „Poberiem sa ja veru, Matej, poberiem. No ešte predtým," zdrapla Mateja za rukáv kabátu a potiahla ho dole k sebe, „ma pozorne počúvaj." Naklonila sa k jeho uchu a Matejovi do nosa udrel pach zhnitého mäsa a na uchu pocítil štiplavý dych.

„Kliatbou nezabudnutých hriechov ťa teraz viažem,
kroky tvoje nech ťa nesú k tvojmu zatrateniu.
Za čistú dušu, nevinnú a mladú, si beriem dych,
nech srdce jej sa ticho zatrátorí v mojich dlaniach.
A znak môjho hnevu, nech v prachu na zemi leží,
kde mŕtva mačka oči otvorí bez svetla v tieni smrti,
a nech ťa jej pohľad prenasleduje do posledného dňa.“

Matej vyfúkol dym z fajky a rukou si prešiel po čiernej brade. Babicine slová si prehrával v hlave ešte dlho po tom, čo z krčmy odišla. No keďže Blaženu považoval za blázna, nedával im priveľký význam. Keď sa z krčmy doterigal domov, Vesna s Ondrejkom už spali. V posteli objal manželku a spal až do samého rána. Na babicu viac nemyslel - až doteraz. Tvár, ktorú mal vystavenú slnku totižto obrátil smerom k bráne. Do nosa mu udrela sladkastá vôňa a jeho oči padli na krdeľ vrán, ktorý sa nad čímsi v blate spoločne skláňal. Vtedy mu stiekol studený pot po chrbte. Nebolo to kvôli jarnému slnku, to veru nie. Bolo to kvôli mŕtvej mačke, ktorú vrany na zemi ohlodávali.

Matej ešte v ten deň uháňal na koni do vedľajšej dediny. Kopytá rozrývali lesnú cestu, ihličie za žrebcom lietalo vo vetre. Jeho nedôvera v babské reči pochradla, keď sa zadíval do zakalených očí túlavej mačky, ležiacej na jeho pozemku. Akoby sa mu cez ne Blažena hlasno posmievala. Mačku hodil do hnoja na poli a vrany rozohnal rýľom, od zúfalstva musel iste vyzerat', s'ťa by sa pomiatol. Vesna z obloka hľadela, ako Matej cvála na čiernom žrebcovi na lesnú cestu. Nevnímal nič, čo sa okolo neho dialo, koňa hnal ako o život, aby sa čo najrýchlejšie dostal k domcu bylinkárky Zlatice. Keď jeho kôň splasene zastal pred jej chalupou, Matej zo sedla zoskočil prudko na zem a bez zaklopania prudko vrazil do drevených ťažkých dverí. Tie ho za sprievodu škripania uviedli priamo do kuchyne starej bylinkárky, ktorá práve vyšívala perinku pri piecke. Jej doširoka roztvorené oči padli na Matejovu od bolesti skrivenú tvár. „Prekliala ma," zašepkal a zúfale sa pridržal okraja dverí. „Blažena ma prekliala. Chce mladú dušu... Chce mi syna skántriť. Pomôžte, Zlatica."

Stará žena, ktorá Mateja poznala už od malého chlapca, položila vyšívanie na pec

a napravila si sukňu. „Áno. Videla som v sne, chlapec môj, že mstí sa ti za Františka. Mala som víziu, ako ti chlapca z postielky berie. Preto som mu vyšila perinku, z bavlny máčanej v svätenej vode, aby Ondrejka chránila.“ Matej s ťažkým výdychom prešiel si prstami cez viečka. Vedel, že mladá duša bez pochyb bude jeho malý synček. Oko za oko, syna za syna. Keď Matej pár rokov dozadu slúžil vo vojsku, narukoval spolu s ním aj syn Blaženy, František. Bol o čosi mladší, tvrdohlavý a rád robil naprieky, preto s ním od samého začiatku boli iba problémy. To všakže nebol jediný dôvod, prečo medzi Matejom a Františkom prišlo k nevráživosti. Dôvodom bola taktiež i Matejova terajšia žena, Vesna. František pýtal o jej ruku neraz u jej otca, no Vesna už sa dávno rozhodla, že jej srdce patrí Matejovi, preto jeho prosby o lásku Vesny ostali nevyslyšané. A keď Mateja povýšili na vyššiu dôstojnosť a vyslali ich všetkých do Turecka, František sa nevedel zbaviť krivdy, že Matej je azda lepší ako on. Jedného dňa sa preto František aj s čatou vybral cez kamenistú roklinu naproti Turkom, ktorí sa valili zo severu. Chcel sa tak vyznamenať ako vojnový hrdina a ukázať Vesne, že je hoden jej srdca. Matej však ako syn drevorubača vedel, že roklina je nebezpečná a že sa pod dupotom ťažkých nôh vojakov môžu každú chvíľu zrútiť skaly, pretože stromy, ktoré ich držali spolu, boli dávno spráchnivené. No namiesto toho, aby vojakov varoval a oboznámil veliteľa vojska, vybral sa naproti Turkom po rovine spolu so zvyšným vojskom. Po dvojdnovom boji a víťazstvom nad Turkami sa k Matejovi od vojakov z druhej základne dostala správa, že sa v rokline spustili skaly. Všetkých vojakov, ktorí tade vtedy prechádzali, pochovalo zaživa. Nechal tam ísť vedome Františka aj s vojakmi na smrť. Keď sa to stará Blažena dozvedela, po Matejovom príchode späť do dediny mu napľula do tváre, priamo na námestí, pred všetkými očami z dediny. Dodnes nevie, prečo o skalách nikomu neriekol ani slova. Možno to bola jeho nehynúca láska k Vesne, alebo len neľudská nenávisť dvoch sokov. No na Františkovom skone sa podieľal, o tom niet pochyb. „Jaj Matej môj, chlapče,“ riekla Zlatica. „Jediné, čo ti zostáva urobiť, je bosorku upáliť. Niet inej cesty.“ Matejovi teraz už cícerkom tiekol pot po spánku. Akoby ho obarili vriacou vodou. Sťažka prehltol a spýtal sa: „Mám ju...mám Blaženu zabiť? Ale...to predsa...“ „Kto z koho, Matej. Kto z koho. Buď zabi, alebo nechaj zabiť. Proti čiernej mágií starej babice niet silnejšieho kúzla, než pradávané zákony prírody. Tá sa porazí iba smrťou dá. Daj na moju radu,“ do voľnej ruky vložila Matejovi perinku a s jemným úsmevom mu ruku prikryla tou svojou. „Nech vezme si čo chce, ak sa porúčáš. Čas máš do ďalšieho rána, než sa kliatba naplní, Matej. Urob, čo musíš.“

Matej sa z domca vytackal ako v deň, keď pil v krčme. Hlava sa mu krútila, nohy ťahal za sebou po zemi a zrakom sa zabodával do vlhkej hliny. Má niekoho vlastnoručne zabiť? Aká už to len bude cesta? Spáchať ešte väčší hriech, aby sa zbavil toho predošlého? Nemotorne sa usadil na koňa a teraz už pomalým krokom klusal späť do svojej dediny. Vánok opäť pochladol a slnko sa skrylo za sivé mraky, akoby vedelo, čo za tragédiu sa chystá. Vedel to aj on sám, Matej, keď v tú noc stál pri starej babicinej chalupe a sledoval ju spoza okna. Modlila sa na kolenách pri svojej posteli. Ruky spínala k panne Márii na stene a jej ústa sa pohybovali v tempe modlitby. Stál tam v tieni a myslel pri tom na svojho synčka Ondrejka. Už si vedel predstaviť, ako sa cítila Blažena, keď Františka vzala si zubatá. Niet väčšej bolesti, ako strachovať sa o dieťa. Aj teraz, keď tam stál s lampášom, ktorý pomaly prikladal k stohom sena pri dome, mal pred očami

Vesnu s Ondrejkom v náručí. Ako mu spieva, hladí vlasy, ako ho umýva vo vaničke a láskavými očami pozerá na Mateja pri stole. Presne pre ten pohľad vtedy nechal Františka zahynúť pod skalami v rokline. A keď sa z diaľky ozýval krik Blaženy, zatiaľ čo plamene šľahali do vzduchu a Matej kráčal hlbšie do lesa, vedel, že pre ten pohľad prelomí všetky kliatby sveta.

Volám sa Leon, mám sedemnást' a bývam v Zóne 4. Je to ako také moderné sídlisko, len všetko sledujú kamery a človek si ani kýchnuť nemôže bez toho, aby o tom vedel systém. Tvária sa, že máme slobodu, ale pravda je, že nič nerobíme sami – všetko riadi Centrálna Sieť.

Ráno som sa zobudil, sprcha sa spustila sama, raňajky mi stiahla výživa z dávkovača, no a do očí sa mi zapli denné správy. Zase len propaganda – vraj vo vedľajšej Zóne bol „dočasný technický problém“. Ale ja som vedel, že to nie je pravda.

Lebo som počul hlas. Nie cez šošovky, ale v hlave. A povedal:

„Prúd sa rúti. Buď sa pripojíš k odporu, alebo ťa to zhltné.“

Zamrzol som. To nebol sen. Bolo to iné.

Počas výučby som sedel ako obvykle v lavici, ale nevnímal som nič z toho, čo nám nalievali do mozgov. Moje oči hľadali len ju.

Yara. Tá baba bola iná. Nezabíjala čas na sieťach, občas si niečo písala rukou (!) a raz som ju dokonca videl, ako si číta papierovú knihu. Ako z múzea.

Po vyučku som ju zastavil:

„Hej... dnes ráno... počula si niečo zvláštne?“

„Záleží čo myslíš,“ odpovedala, ale podľa očí som vedel, že vie presne, o čom hovorím.

„Hlas. Výpadok. Prúd.“

Chvíľu mlčala. Potom šepkala:

„O polnoci. Recyklačné silo. Ak vážne chceš vedieť.“

Srdce mi išlo vyskočiť, keď som večer vybehol z domu. Hovorí sa, že mimo domu po 23:00 ťa môžu zadržať ako „narušiteľa systému“. Ale išiel som.

Yara už čakala. V ruke mala zvláštne zariadenie, ako mix starého disku a niečoho, čo blikalo ako pulz.

„Volá sa to vypínač. Na pár minút ťa odpojí zo siete. Ale buď pripravený, čo uvidíš.“

Zatlačila. V tej sekunde mi vypli šošovky, všetky hlasy v hlave zmizli... a zostalo len ticho. Skutočné ticho.

A potom to prišlo. Hlasy. Ako spomienky. Ale neboli moje.

„Toto nie je skutočný život.“

„Zóny sú väzenie.“

„Realita je za plotom.“

Ďalšie dni sme sa stretávali častejšie. Vraj patrí k skupine, ktorá sa volá Nezaregistrovaní. Sú to ľudia, čo nie sú úplne napojení do systému a chcú sa dostať von. Von zo Zón, von z tejto lži.

Začala ma učiť, ako prepnúť šošovky do režimu „mŕtvy stav“, ako prejsť okolo kamier, ako sa rozprávať bez toho, aby to systém počul.

A hlavne: ako sa dostať k jadru siete. Lebo tam vraj všetko začína.

Bola to noc pred výročím Zón. Všetci čakali na „Svetelný prenos“, nejakú veľkolepú šou, ktorú bežne všetci sledujú cez rozhrania. Ale my sme mali iný plán.

Vo chvíli, keď sa sieť preťažovala signálom, sme prenikli dnu. Do jadra.

Nebolo to ako počítač. Skôr ako veľký digitálny priestor plný spomienok, emócií a... ľudí. Tisíce ľudí. Spiacich. Odpojených. Zavretých v umelom svete.

„Všetci sú tu. Všetci, čo sa stratili pri výpadkoch. Nesmrteľní, ale nežijú,“ povedala Yara.

„Musíme ich zobudiť.“

Ráno bolo ticho. Infostream sa nezapol. Systém skolaboval na pár hodín. Ľudia začali panikáriť. Ale potom si začali rozprávať. Skutočne. Nie cez sieť, nie cez filter.

Niekoľko sa smial. Iný plakal. A ja... som len stál a pozeral, ako sa svet konečne prebudil.

Neboli sme hackeri. Neboli sme hrdinovia.

Boli sme len dvaja stredoškóľáci, čo povedali dost.

Koniec.

Prach túžob

S prvými lúčmi sviatočného dňa sa začalo prebúdzat' celé mestečko Flavia. Ľudia v skorých ranných hodinách vychádzali von, aby vyzdobili svoje domy, ulice a pripravili si stánky na predaj.

Už okolo šiestej panoval v mestečku čulý ruch. Prípravy boli v plnom prúde – muži na rebríkoch, ženy s košíkmi, v ktorých mali natrhané lupene ruží, zdobili chodníky, deti nadšene pobehovali a hrali sa. Vo vzduchu sa vznášala dobrá nálada.

S príchodom siedmej hodiny bol vzduch presýtený vôňou raňajok, ktorá sa šírila zo stánkov s jedlom. Každý sa v tú hodinu zastavil aspoň na chvíľku, aby si pochutil na koláčoch zdobených kvetmi. Ulicami sa šírili smiech a hudba.

Keď bolo slnko v štvrtine svojej cesty, na bielych domoch z kameňa sa vynímali ozdoby z ruží všetkých odtieňov bielej, žltej, a oranžovej. Chodníky sa naopak topili v lupeňoch. Na námestí vyrástlo pódium, na obed na ňom mali začať prvé vystúpenia. Rodiny sa uchýlili do domov, aby sa obliekli do sviatočného oblečenia. Každý si pripravil tri dôležité veci: ruže rôznych farieb, pero a malý papierik.

Na poludnie boli ulice plné nádherne oblečených ľudí. Muži mali biele nohavice, ku ktorým si dali žlté alebo oranžové košele. Ženy sa obliekli do šiat farby západu slnka a pripletli si do vlasov kvety. Aj tá najstaršia starenka bola v ten deň krásna, s úsmevom na tvári vyzerala mladšia aspoň o desať rokov. Deti tiež oblečené v sviatočnom sa váľali v lupeňoch alebo si ich hádzali do tváří.

Počasia prialo Sviatku nových začiatkov, oblohou nekráčať ani jeden oblak a teploty vonku prekračovali tridsať stupňov. Na pódium začala hrať kapela veselé piesne. Ľudia si posadali k stolom, kde jedli cibuľku so slaninkou zabalenú v cestíčku. Mladé páry prenechali stoly hladným a vybrali sa do stredu námestia zatancovať si.

Dobrá energia vznášajúca sa nad Flaviou sa zdala byť hmatateľná. K nebu sa niesol radostný smiech detí, keď sa sladkosti z piňaty v tvare kvetu rozsypali po zemi a oni sa rozbehli čo najviac z nich ukoristiť.

Rytmický klopot podpätkov sprevádzal slnko až k obzoru. Vtedy na pódium vystúpila starostka s dojčaťom na rukách, tesne za ňou jej manžel s horiacou fakľou v ruke. Ľudia pristúpili bližšie, aby im neuniklo ani slovo. Tí najmenší netrpezlivo prestupovali z nohy na nohu.

„Rada by som vás dnes všetkých privítala na oslavách Sviatku nových začiatkov v našej milovanej Flavii. Bliži sa večer a teda aj celkové vyvrcholenie tohto dňa.“ Na tvári sa jej zjavil široký úsmev. „Keďže sa všetci nevieme dočkať, nebudem svoj príhovor naťahovať. Poviem len, čo mám na srdci. Veľmi si cením bohatú účasť a dúfam, že tento nový začiatok bude doteraz ten najkrajší.“

Dopredu podišiel starostkin manžel, fakľu vymenil za dieťa. Akonáhle sa oheň dotkol dna kovovej nádoby, do vzduchu vytryskli plamene. Svetlo odhalilo nádherné prírodné ornamenty v kove, ktoré v posledných lúčoch dňa žiarili.

Ozval sa búrlivý potlesk. Starostka zišla z pódia, kde ju čakalo niekoľko novinárov. Notesy sa zapľňali, kým žena odpovedala na otázky.

Domáci si tento ruch nevšimli. Dievčatá si naprávali účesy, mládenci sa potľapkávali po chrbte v snahe navzájom si dodať odvalu. Dlhoročné páry len s úsmevom pozorovali novú generáciu, spomínajúc na časy, keď aj oni pocítovali tú nervozitu.

Zvon na veži kostola odbil deväť hodín.

S poslednou ozvenou sa mládenci nadýchli a podišli za dievčaťom svojho srdca. Spoza chrbta vytiahli ružu, trne starostlivo odstránené. Nebolo dievčaťa, ktorému by sa na tvári neobjavil aspoň náznak rumenca.

Malé dievčatká hneď bežali za mamami, aby im ukázali kvietok. Tie s veľkou nevôľou odtrhli zrak od svojich mužov. Napriek tomu, že tento sviatok neoslavovali spolu prvý raz, vždy to bolo rovnako čarovné, no zároveň úplne iné ako rok predtým.

Sviatok nových začiatkov však nebol sviatkom zamilovaných. Starenky bez manželov dali kvety kamarátkam, pre rozhádaných bratov bola ruža koncom sporov.

Slnko sa rozlúčilo s obyvateľmi Flavie, ale tí neostali v tme. Naopak, oheň žiaril z fakle na každom druhom kroku. Avšak, žiadna fakľa neprekonalala žiaru plameňov v kovovej nádobe, ktoré čakali na svoj čas celý rok, pretože tento oheň nikdy nezhasol – počas celého roka na radnici sa oň domáci starali ako o vlastné dieťa.

S prehľbujúcou sa nocou nastal čas vytiahnuť perá a papieriky. Starenky a starčekovia hľadali odpustenia za svoje hriechy, kým mladšie generácie si zapisovali svoje želania a túžby. Každý len jednu jedinú požiadavku.

Nastal čas, aby sa ľudia zhromaždili k ohňom. Fakle na domoch si plamene požičali od ohňa v nádobe, preto nikomu nezáležalo, kde stál, ale s kým. Šaty žien v tme sa jemne leskli, akoby iskričky. Mužom sa rovnaká žiara zračila v očiach.

Nastala tá chvíľa. Nikomu nebolo treba hovoriť, všetci to cítili v hromadnom nádychu. S výdychom papieriky zapálili a pustili k zemi. Skôr, ako by sa horúcim dychom dotkli lupeňov, vlákna sa premenili na zlatý prach. S ďalším nádychom prach začal stúpať k oblohe – k nebu. Na miesto, kde bude každá túžba vypočutá.

Flaviu, ktorá sa ligotala v zlate, čakal nový začiatok.

Host', ktorý neodišiel

Napriek ruchu, ktorý dnes panuje v hoteli a neustálemu prúdu e-mailov a telefonátov, si kradnem chvíľu aj pre vybavovanie súkromných správ. Ignorujem otváranie a zatváranie dverí aj šuchot topánok na koberci a sústredím sa na písanie:

Ahoj Klári, rozmýšľam nad tvojou ponukou. Viem, že som hovorila, že budem pracovať, ale posledné udalosti má presvedčili, že potrebujem odpočinok. Nedávno si...

- Dobrý deň.

Za sklom pultu recepcie sa objaví tvár nového host'a a správu odkladám.

- Dobrý deň. Máte u nás rezerváciu?

- Áno, na meno Kováč. Robert.

- Poprosím vás o občiansky preukaz,....

Nasleduje bežný postup: zapisujem údaje, kým nervózny pán na recepcný pult vyklepáva prstami melódiu, ktorá ma má asi popohnať, ale výsledok to má opačný. Večné klopanie ma znervózni a v kolónke dátum narodenia vyplňam rok 3979. Preklep musím vymazať a začínam znova. Tak rýchlejšie to takto naozaj nebude, pán Kováč – pomyslí si.

-Tu je váš kľúčik, izbu nájdete na druhom poschodí. Prijemný pobyt.

Hovorím to s najkrajším profesionálnym úsmevom. Ľudia majú radi úsmev. Majú pocit bezpečia. Presne tak to má byť. Nech majú pocit, že je všetko v poriadku. Keď host' odíde, rýchlo sa vrátim k rozpisanej správe:

... Nedávno si hovorila, že by si chcela odísť niekam ďaleko na výlet bez mobilov, len my dve. Tak hovorím ÁNO. Nechcem naliehať, ale vyzdvihneš ma už zajtra? O 11 na teba čakám pred domom. (Viem, že máš dovolenku, nech ťa ani nenapadne odmietnuť!) A ja potrebujem odtiaľto vypadnúť ...

Telefón opäť zvoní. Dvíham ho a ruka sa mi nebadateľne zatrasie. Nie! Nemôže. Takéto prejavy som si zakázala. Všetko je v poriadku. S pokojným hlasom radím host'ovi, ako prejsť k parkovisku a popri tom otváram neprečítaný e-mail. Mechanicky píšem odpoveď, podpisujem, ENTER, odoslané. Zavesím telefón a...

...ticho.

Nikto nestojí za pultom recepcie. Aj hudba na chodbe prestala hrať, telefón nezvoní, chladnička na recepcii nevydáva svoje klasické bzzzzz. Vydýchnem si. Zaslúžim si chvíľu pokoja. Nebude trvať dlho.

Bez ruchu v pozadí a osamote začínam znova cítiť ten pocit. Ruky mám studené ako ľad napriek teplému letnému večeru. Srdce mi tlčie tak hlučne, akoby tu stále bol ten pán, ktorý prstami bubnoval po pulte. Bum, bum, bum... Nikto však za sklom nestojí. Som sama. Musím dýchať zhlboka.

Som naozaj sama?

Cítim jeho prítomnosť, jeho pohľad a viem, že sa usmieva. Ved' chce aby, som sa cítila bezpečne. Nie je to človek. Je to len tieň. Krčí sa vedľa mojej stoličky, akoby chcel nahradiť ten môj vlastný. Stále je v rohu môjho zorného poľa. Možno v rohu mojej predstavivosti, kto vie? Ale ja ho vnímam ako niečo živé. Skutočné. Zlé. Preto sa na neho

nepozerám.

-Dobry večer.

Strhnem sa. Ďalší host'. Samozrejme, že on tiež nevidí. Ten sa schováva za stoličkou, ak je skutočný.

Odvzdávam kľúčik, prajem dobrú noc a napriek predsavzatiu sa pozriem dole. Je stále tam.

- Prečo sa usmievaš? Čo tu chceš?

Nič nehovorí a zatvára oči akoby už viac nedokázal bojovať s únavou. Šedé viečka prikryjú oči čierne ako noc. Úsmev zostáva.

- Dúfala som, že keď už mám spoločnosť, aspoň sa porozprávame... ale asi nie.

Vrátim sa k rozpisanej správe.

...Len aby si vedela, fakt potrebujem vypadnúť. Organizácia je na tebe, ako vždy.

S pozdravom a s nadšením z výletu,

Tvoja kamoška

Správa sa odosiela. Siaham po jogurt a miešam jahodovú a smotanovú časť. Fascinuje ma ako sa červená a biela miešajú. Chcem odpísať na e-mail, ale zrak mi padne na môj nový náramok, obdivujem ako sa leskne v svetle lampy. Na rukáve si všimnem červenú škvrnu. Jogurt sa mi nepodarilo zamiešať bez ujmy na tričku. Keď sa snažím oblízť jahodu z rukáva, aby mi neušiel ani kúsok večere, cítim trpkú chuť kovu. Červená škvrna chutí ako krv.

Zamrazí ma. To nie je v poriadku. Mám zvláštny pocit, ale zakazujem si, aby moje myšlienky blúdili ďalej. Nechcem sa predsa vystrašiť. Už sa stmieva a to len prispieva mojej predstavivosti.

Nechcem myslieť na príbehy o hoteloch, v ktorých má každý hotel svoje tajomstvá alebo nebudaj svojho ducha, či aspoň jednu izbu, kde vraj straší. No pripomeniem si, že ten náš nie je výnimka. Už nie. Myslel mi zaplavia výjavy z izby 103. Ten tichý hlas:

- Kto je tam?

Spoza závesu neprišla žiadna odpoveď. Iba ruka, ktorá jej zabodla nôž do krku. Sledovala som to ako v sne. Vtedy som ten tiež uvidela prvý raz. Keď sa naše oči stretli, začal sa usmievať. A odvtedy neprestal. Bola som prikovaná na mieste s výhľadom na telo, ktoré opúšťal život. Chcela som jej pomôcť...

No nepomohla som. Nemala som ako – stál medzi nami on, ten tiež. Nechcela som skřížiť cestu niečomu, čo vyzeralo tak nespokojne, akoby jedna smrť nebola dost'.

Spomínam si, že keď prišla do hotela bola nadšená, že si konečne odpočinie. Bola lekárka. Jej prácou bolo životy zachraňovať, no ju nezachránil nikto. Chcela ochutnať dobrú kávu v meste, ale tej sa už nedočká.

Neprišla len kvôli káve. Chcela vyraziť na túru kúsok od mesta. Aj keď sa bránila pred hrozbou za závesom, skúsila to turistickými paličkami. Akoby ju mali ochrániť... Ved' by jej boli nanič aj pri prechádzke po našich nízkych kopcoch. Tie paličky boli na smiech.

Podľa jej slov a podľa preukazu, pochádzala z kraja, kde sú hory majestátne a hrdé. Rozprával mi o nich aj môj Adam. Keď rozprávala ona, nedokázala som s ňou držať očný kontakt. Príliš to bolelo. Tie hory zobrali Adamovi život. Po ťažkom páde zomrel v nemocnici.

Tá spomienka sa mi vynorí vždy, keď počujem o horách. To ona nevedela. Vtedy

nechápa prečo na ňu zvláštne pozerám spoza pultu recepcie.

- Na aké meno máte rezerváciu?

- Nováková. Agáta.

Keď som jej s úsmevom podávala kľúčik od izby 103, jej ruka sa dotkla tej mojej. Na prstenníku mala elegantný zlatý prsteň, na zápästí náramok s iniciálami. Všimla si môj pohľad. Vraj darček od jej manžela. Mne ten môj už nikdy náramok nekúpi.

Pamätám si ten jej profesionálny úsmev keď pár mesiacov dozadu v nemocnici tvrdila, že všetko bude v poriadku. Mala na starosti jeho operáciu. Nepomohla Adamovi keď mohla. Tak som nepomohla ani ja jej, keď sa nad ňou týčila ruka a v nej ostrý nôž. Ved' to bola moja vlastná ruka.

Keď som sa skryla za záves v sprche, ten náramok bol položený na umývadle. Zobrala som si ho. Ona ho už nebude potrebovať. Čakala som na ňu asi 20 minút. Dala som si záležať, aby som si nezašpinila tričko. Rukávy som si vysúkala vysoko nad lakte. Nechápe, ako je možné, že sa kvapka krvi dostala aj tam.

Na mobile mi zasvieti správa a to ma vytrhne z myšlienok:

Ahoj, o 11 budem tam. Zbaľ si turistické oblečenie a priprav sa na zábavu, som rada, že si sa nechala presvedčiť.

Zasmiala som sa tej irónii a aj potešila. Môj plán vyšiel. O pár hodín budem na ceste niekam preč. V systéme som zmenila dátum jej rezervácie na zajtrašný deň a na ráno som vložila poznámku pre chybné, že izba je pripravená a nie je potrebné ju upratať. Akoby to oddialenie nevyhnutného malo niečo vyriešiť.

O dva dni ráno bude ďalšia recepcná zvedavá, prečo hosť z izby 103 nestihol check-out a pôjde ju skontrolovať. Nájde tam len studené telo prikryté sprchovým závesom. Ale to ma nemusí zaujímať. Ja budem už dávno preč. Na výlete. Možno sa tam zbavím aj tieňa.

Tieň prikývne, akoby počul moje myšlienky – ved' je to môj vlastný tieň. Vtedy sa na neho usmejem aj ja. Ale tentokrát to už myslím úprimne.

OBSAH

OD SRDCA K PERU	2
ZÁPISNICA Z VYHODNOTENIA	4
CENA RUDOLFA JAŠÍKA	6
Juraj Medved': Ozveny v tieňoch slovenského štátu	7
CENA JOZEFA HNITKU	14
Lulu (pseudonym): Dom, ktorý zabudol spievať	15
CENA ESEJ O DIELE SLOVENSKEJ LITERATÚRY	18
Terézia Kočišková: Nemota oceánu	19
1. PRÉMIA RUDOLFA JAŠÍKA	21
Jakub Cibula: Posledný súd	21
2. PRÉMIA RUDOLFA JAŠÍKA	30
Barbora Tomášková: Príliš málo času	30
3. PRÉMIA RUDOLFA JAŠÍKA	34
Natália Ivančová: Rubikon šťastia	34
ČESTNÉ UZNANIA	40
Katarína Marcinková: Sarajevská duša	41
Lucia Masná: (NE)obyčajné prázdniny	44
Lenka Starinská: Jeden balík na Nebeskú	46
Elizabeth Struhárová: Les	48
Natália Točeková: a MOTÝLE	49
Issabela Veljan (pseudonym): Jeseň jednej ženy	52
VYBRANÉ PRÁCE ODPORÚČANÉ ODBORNOU POROTOU NA PUBLIKOVANIE	54
Katarína Bobovčáková: Pozvanie	55
Adela Jurgová: Otec	58
Martin Slovák: Výpadok	62
Adriana Sulíková: Prach túžob	64
Eva Zelená (pseudonym): Host', ktorý neodišiel	66

Z verejných zdrojov podporil a hlavným partnerom podujatia
je Fond na podporu umenia v rámci projektu
„Kysucká knižnica v Čadci otvorená pre všetkých 2025“.
Podujatie finančne podporil Žilinský samosprávny kraj.

Hlavný partner projektu:
Fond na podporu umenia

Hlavní organizátori:
Žilinský samosprávny kraj
Kysucká knižnica v Čadci
Spolok slovenských spisovateľov
Asociácia spisovateľov Slovenska
Slovenské centrum PEN
Kysucká kultúrna nadácia

Partneri:
Mesto Čadca
Mesto Turzovka

Názov: **JAŠÍKOVE KYSUCE 2025**
Zborník vybraných súťažných prác účastníkov 57. ročníka
celoslovenskej literárnej súťaže mladých prozaikov

Vydala: **Kysucká knižnica v Čadci v zriaďovateľskej pôsobnosti**
Žilinského samosprávneho kraja

Zodpovedný redaktor:
Ing. Mgr. Katarína Borisová,
riaditeľka Kysuckej knižnice v Čadci
Zostavila: **Ing. Darina Harantová**
Tlač: **Jozef Pagáč, s.r.o.**
Náklad: **130 ks**
Rok vydania: **2025**

ISBN: **978-80-88708-96-4**
EAN: **9788088708964**

Prozaické príspevky sú originálnymi textami autorov.

